

1513
EHEITA'TAR JOSE MANUEL

Ziñistuten dot Jaungoikoa'gan

ETA

URIKOA

EUSKAL-ESNALEA ipui oek argi-
taratzen ari zala, il zan Echeita
jauna. ¡Izan bedi ipuien argital-
bena, Echeita'ri EUSKAL-ESNA-
LEA'k eskeñitako azken-oroipena!

DONOSTIAN

MARTÍN, MENA Y C.^{as}REN ECHEAN

1915

H 28094
R 16143

ATV 10.842

ECHAITAR JOSE MANUEL

Ziñistuten dot Jaungoikoa'gan

ETA

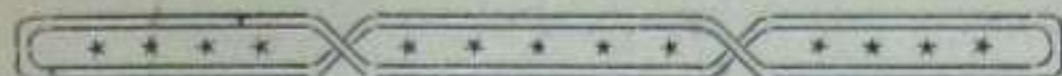
U R I K O A

EUSKAL-ESNALEA ipui oek argi-
taratzen ari zala, il zan Echeita
jauna. ¡Izan bedi ipuien argital-
bena, Echeita'ri EUSKAL-ESNA-
LEA'k eskeñitako azker:-oroipena!

DONOSTIAN
MARTÍN, MENA Y C.^{os}REN ECHEAN

1915

ZIÑISTUTEN DOT JAUNGOIKOA'GAN



Ziñistuten dot Jaungoikoa'gan

Creo en Dios izenaz Trueba'k erderaz idatzi zuan ipuiaren euskeralbena da ipui au. Lendabiziko saria irabazi zuan, *Euskalerraren alde*'k 1914'n egindako batzaldian.

I

Oraindiño begiak negarrez bustirik eta biotzikara atsegintzua nebala, ogei urteko urrunde ondoren, gurasoen echera eldu nintzanian, ichi neban jayotechea 1859'g. urteko Agorra'ren arratzalde baten, eta jarraitu neban, Enkartaziño ospetzuko gauzak bezela, niretzat gomuta atsegingarriz betea dan urreko zelai batera.

Zelai orretan dago Birjiña Atsegingarria'ri opalduko baselizea, ta eliz onek ebazan niretzat gomutagarri dontzuak, nire amak atsegiñak idoroten ebazalako atsekabietan;

bein baño sarriago eroan ninduan eskutik Birjiñea dagon elizmayaren oñetará, ta nik ikusirik ume bat besuetan ebala, Deuna zalako baño geyago maitetzen neban ama zalako; bada, oraindiño enebazan ulertzen erlejiñoaren eskutapenak.

Nik nai nebazan birbiztu arek gomuta dontzuak eta agertu eskerrak Jaungoikoa'ren Ama'ri eliz apal atan; bada, uste neban bere bitartekotasunak biurtu ninduala gurasoen. echean jesartera ta bateatu ninduen elizan belaunikotutera.

Estot nai argitaratu emen nire biotzari jazo yakona baselizara sarreran eta belaunak jarri nebazanean amak ainbat bidar jarri ebazan tokian negarrez ta atsegintzu, ziñiskintza garbiz; bada, biotzikara onek idatzita dagoz, bear-bada, argitaratuko eztan idazti baten (1).

Baselizea, nik ichi nebanean baño zuria-go, garbiago, apainduago ta gazteago egoan. Otoitzak ordubeteen elizmayaren aurrean

(1) 1899'g. urtean argitaratu zan «Libro de los recuerdos» derichon idaztia.

egin nebazanean, Jaungoikoa'zko buruerak, gaztetako oroipenakaz nastauta, urten nintzan elizpera, ta arri baten ganian jesarrita idoro neban, gizon zarkote, elizara sartzera lagundu eustana.

Illunak ziran nik neukazan oroipenak gauza ta gizadiatzaz, ta neukan illuntasun ori argitzeko gogo betea; bada, eztoz iñoz jakingo, Jaungoiko maitea, azaltzen, jayoterrira biurtu nintzanean neukan naibagea, ikusirik neure burua ezezagunen artean: eneban ezaututen gizadia, zelayaren tayua gogapenean aldatu bage eukiarren.

Arratzalde baten, neure baserrira eldu nintzanean, ikusirik neure burua ozte ezezagunakaz inguratuta, negar malkoak dariodazala jarri nintzan.

—¿Zer dozu ene semea?— itandu eustan aitak, ezautu ebalako, malkoak, itzaltasunak baño naibageak indartzuago sortu eustazala.

—¿Nun dagoz, neure Jaungoikoa, nik emen ichi nebazan guztiak?

Ta nire aitak, eun oinkada bidean, elizeari kerizpea emoten eutsen zugatz orritzuen azpian egoan iltegia erakutzita, neure burua



... ta arri baten ganian jesarrita idoro neban,
gizon zarkote...

bere bular ganean estututa, negar malko bat buruaren ganera erionda, erantzun eustan:

—¡Anche dagoz, ene semechoa!...

Negartzu jiran ziran nire begiak, eta aita gañoak naibagea irribarrez ibitu nairik, aringo esan eustan:

—¡Zer, seme! ¿zu-be ete zara ingian gauza bat eta aragi ta azurretan beste bat diranalakoa? Aurrerago egindako *Cuentos de color de rosa*'k esan euskun nai zenduala bizi-izatea Jaungoikoa'k agindu daben bezela, ta ezta ondo orain zatozala guzurtuta istera.

—Aita, ¡zuzen zagoz!--erantzun neutsan —baña, ipuin orri neure biotzaren ardurea emon neutsanetik, naibage ta uskeri askok ekarri dabez arnasgea]nire bularrera ta itzaltasuna nire arimara.

—Seme, ¡zorionekoak ziñistuten dabenak eta negar egiten dabenak!

Neure biotzaren barru-barrutik emon neutsazan eskerrak Jaungoikoa'ri, ipiñi nindualako negar egiten dabenen eta ziñiskintzea daukenen artean, eta nire egiteak eztabe bastertu arimea.

Barrero argitu nairik urrundeaz illunduta nebazan zelayetako oroipenak, jesarri nintzan agurearen ondoan eta,

— ¿Nor bizi da eche orretan?— itandu neutsan erakutzita baselizearen aurrean egoan anchiñako eche andi eder bat.

—Bizi-da Diego de Salcedo.

—¿Salcedo? Ni gaztea nintzanean, abizen ori eukenak, emen, beste eche onetan bizi-izan ziran. Esan nai dodan eche andiaren ondoan dagona-da.

—Egia diñozu — erantzun eustan agureak —eta Diego eche nagozira aldatzeak daukan edestia argitaldu ezkerro jazoera guztiakaz, balioko leuke zuek idaztigilliok argitaltzen dozuezanen gaña.

—¿Ta badakizu?

—Aita gurea bezela.

—¡Guztiz poztuko naz agertzen badeustazu!

—Bada, agertuko deusut Jaungoikoa'k aditzen emoten deustan bezela; baña ichi dazu lenengo elizara sartzen, Birjiñea'ren argi-ontzira orioa bota dagidan amata nairik dago-ta. Andre zaintzalleak amatata ikusiko

baleu, uste izango leuke amatako dala bere echeko argi-ontzi zoriontzua-be.

—¿Ain ondo zaintzen dau elizea andre orrek?

—Guztiz ondo, gichi-da esan leikean guztia; zegaitiak daukaz orretarako.

—¡Zer! ¿Beste edesti bat daukagu?

—Ez jauna; Diego'ren eta andre orren edestiak bat dira, orain ikusiko dozuzan bezela.

Agurea sartu zan elizara argi-ontzia atontzera, ta gero ichi eban atea ta jesarri zan nire ondoan.

Emon neutsan Habana'ko *zigarro* eder bat edestija agertuko eustanari, bistu neban neuretzat beste bat, eta keiten esalea ta entzulea, agertu eban lenengoak eta entzun eban bigarrenak, irakurleak ondoren irakurriko dauna.

II

—Juan de Salzedo ta bere emaste Agustina nire adizkideak ziran.

Ni bizi-izan nintzan an goyan aritz-artean

ikusten dozun echean, eta jai-egunetan, mesatara niñoyanean, Juan eta emasteak, euren lagun artzen ninduen illuntzerarte; bada, euren atsegin gozatuena izaten zan, nik eurakaz eta seme Diego'gaz baskaltzea.

Juan gañua iltzanean, bere emaste ta seme Diego'k, euken, ni eurakaz aurkitzeko len baño gogo geyago; bada, itzaltasuna dagonen, adizkide zintzoakaz inguratuta egoitea izaten-da edozeiñen guraria.

Diego'k, aiña iltzanean, amasei urteko mutilla izanarren, okerkeriak bakarrik egiñen ebazan; baña, ikusirik ama mañiak ezeukala bera baño beste egaperik ez laguntasunik, asi zan gogotzu lanean, eta egikorra jarri zalako, uztak etziran gichiñu, ta sendiak eukan len bezela bizi-izateko bear ebana.

Agustiña errukarria, zoraturik egoan bere semeaz, ta ikusten ninduan guztian, negar gozatuaz, esaten eustan:

—¡Ai Antonio! ¡Zein seme ona emon deust Jaungoikoa'k! Nire senar zeruan dagonak, burua jazo, ta ikusiko balitu semearen egiñe goragarriak, nik bezela negar gozatuak egingo lituke. Etzan izan uskeria,

Jaungoikoa'k, Juan eroan ebanean, nik Birjiña Atsegingarri Doatzua'ri egin neutsan eskabidea, egin eyela semea aita izan zan bezela, ona ta egikorra.

¿Ikusten dozu Salzedo'ren echeak baratzaren ganean daukan ikustoki ederra? Orain jausten yuakaz orriak mastiari; baña, udan orritzu dagonean, Eguzkia'ren argi-izpia-be ezta sartzen toki atan.

An, kerizpe atsegintzu atan, eguberdi-orduko ichasoko aizea, loraen usain gozoak ostutera baketzu eltzen dan tokian, ipinten eban maya Agustiña'k, eurakaz batera jan bear nebanean.

Jan eta barriketa ta alaialdi ostean, Agustiña'k echeko lanak egiñen ebazan iruretan eskariak egitera jua-orduko; bada, jai-egun guztietan, egiñen zan agurtzea baselizan, ta Diego ta ni jasten giñan baratzera ibiltaldi batzuk egitera agurtza-ordurarte, ta bitarte orretan artzen genduzan, emen lora bat, an kerisa batzuk, arago okaranak eta beste aldean *melokotoyak*.

Nire gogoa zan baratzean ibiltaldiak egiñea; baña, Diego'k nik baño gogo geyago

eukan orretarako, ta bein baño geyagotan usmau neban, Agustiña'k irribarrea egiten ebala, semea baratzera jatzi nairik artega ikusten ebanean.

Eche nagusian bizi-izan zan Errepail erichon zaldun bat, bere alaba Asension, amabost edo amasei urte ebazanaz.

Errapail jauna, umia zanean, aldendu zan Enkartaziño'tik eta Parantzea'n, edo eztakit nun, ogei urte igarota agertu zan aberatz, esaten ebala eche nagosian bizi-izango zala illarte, eche ori zalako gurasoen ta beraren jayotechea.

Anchiñacho il ziran Errepail'en gurasoak.

Echeratuta illebete batzuk igazi ziranean, ezkondu zan Errepail jauna ondasunik ezeukan neskatilla galant eta onbidetzu bategaz; baña, emaste errukarri au iltzan lenengo umea jayotzean, eta Errepail jauna gelditu zan jayo zan umeaz, beste sendi bage.

Asension erichon umeari, ta azi zan ume ederra, eskerrak Agustiña'ri, egun aretan kendu eutsalako bularra seme Diego'ri ta emoten eutsalako Asension'i, arduraz ta alaitzu, bere semea asten ebanean lez.

Errepail etzan gizon charra; baña, *erlejiñoatzaz* ebazan buruera okerrak; ¡Jaungoikoa'k parkatu izango deutzaz! Uste dot, beartzuakaz aserre bazan; umien adizkide ezpazan; nai ezpaebazan Jaungoikoa'k emoten eutsazan lanak; poztuten ezpazan basoak orritzu ta lorategiak loratzu ikusteaz; biotzak erakusten ezpaeutsan zerbait, barre edo negar egiteko, alai edo itzaltzu egoteko, Jaungoikoa'gan ziñistuten dogunoi jazoten yakun bezela, uste dot ezebala ziñistuten Jaungoikoa'gan.

—¡O! ¡zein zoricharrekoa izan zan gizon ori!—esan neban, agurea, ori esatera eldu zanean.

—Bai, guztiz zoricharrekoa zan—jarraitu eban onek.

Emen izenorde deitzen eutsen Judio; baña, judioak zori obekoak dira; bada, ziñiskera okerra izanarren, ziñiskerea dauke, ta Errepail gaxuak eztau ezer ziñistuten.

—¿Baña ezeban ziñistuten Jaungoikoa'gan? ¿ezetan bez?

—Ichi dazu agertzen beragaz egun baten

izan neban berbeta, ta esan ebazan berbakandik jakingo dozu ebazan buruerak.

Birjiña Atsegingarria'ren jaya zan, eta au zelai guztiau *erromeriara* etorren gizadiz betea egoan.

Baselizeak urrezkoa zirudian eukazan argiagaz, ta ganera, lorategi ederra, lorakaz apaindurik egozalako elizmai ta enparauak.

Ni, ekanduta nengoan lez, Agustiña'ren echean gelditu nintzan baskaltzera, ta beti bezela, baskal-ostean jatzi giñan Diego ta ni baratzer a ibiltaldi bat egitera.

Eche nagosiaren eta Salzedo'rena izan zanaren bitartea, egoan aldebituta egur-tantayakaz; eche nagosiaren aldeko atala zan Errepail jaunarena, ta Salzedo'ren echealdekoa Agustiña'rena.

Errepail jauna ta Asensicho (onela deitzen eutsen alabeari), geugaz batera jasten ziran baratzer a baskal-ostean ibiltaldi bat egitera, ta etzan igaroten arratzalderik, Diego'k, bular-arrebeari opariren bat, lora edo zerbait emoten ezeutzanik, eta neskachoak, alaitzu zerbaitegaz erantzuten eutsan.

Origaitik, Agustiña irribarrez egoten zan,

Diego baratzeraz juateko gurariz artega jarten zanean.

Errepail jaunak *tabako* ederra ekarten eban, dirua eukan Bilbo'ko salerosle-echera, illeka irabazia artzera juaten zanean; eta ni *tabako* zalea nintzala ekielako, ikusten ninduean esaten eustan:

—Antonio ¿eztozu nai pipakada bat? Jakizu emen eztagola olako *tabakorik*.

—¡Eztot nai izango Errepail jauna!— erantzuten neutzan. *Zigarroa* edo *pipea* ta keitea nai eztauzan españarra ezta españar legezkoa.

Ta gu, *tabakoa* alakoa edo olakoa zala, eztabadaka gengoan artean, Diego ta Asensicho juazan albobidetik alort eta lorategiatzaz berbetan, eta barrezka zoroak bezela.

Atsegingarri egunean, Errepail jaunak ezaban nai eskiñi pipa bete *tabako* bakarrik.

—Igo zaiteze echera — esan euskun— edontzi bete ardao gozo edatera, ezbai bage, Jesus'ek Lazaro'ri biztuteko emon eutsanlakoa.

Egia esateko eninduan poztu barrintze orrek, eta gichiago Errepail'ek esanda;

baña, Diego'k eta nik alaitzu erantzun genduan:

—Guazan bada; ezta charto etorriko echean edan dogun chakoliñaren ganera.

Guztiok igo giñan eche nagosira, baratz aldetik, Salzedo'ren echeak lez eukan malladicho batetik. Asensicho'k, guztiz pozez, bere echean ikusi genduzanean, berak ekarri euskun bakochari, ardao gozoa euken edontziak, ta edan ziranean, juan giñan laurok sapallora, andik erromeria ikustera.

Eche nagosiaren sapalloa, aurrez-aur dagolako, ikusten genduan elizmaya, baselizan barruan dagonak bezela.

Emakume ta gizon guztiak, otoitz egiten eben Birjiñea egoan elizmayaren oñetan, eta gero urteten ziran alaitzu ta atzegintzu biotza, ta begiak negartzu ebezala.

Diego'k eta nik gogo-beroz begiratzen geuntzen kristiñau aren ziñiskintza zintzoari, ta Errepail jaunak, isillik egonarren, irribarre gogoikarriak egiten ebazan aren eta gure irrigarri.

Emakume bat eldu zan elizpera guztiz negartzu, ta ikusirik barrura ezin sartu zala,

belaunbikotú zan eliz-atean, ta besoak Birjiñea'gana luzatuta esan eutsan indarrez:

—¡Ama errukigarria, gaizkatušu nire alaba biotzekoa!

Diego ta niri bertatik erion yakuzan negar malkoak, berba orrek entzun genduzanean; bada, ain andia zan emakume orren atsekabea.

Asensicho, barrekari jarri zan, Diego'ren biotzikarea ikusi ebanean.

—¡Alde, judia ori!—esan eutsan Diego'k gogo onez.—¿Etzara ikaratzen ori ikusita?

—Ez; enabelako ikaratzen erakutzi larregiak—erantzun eban Asensicho'k.

Neskacho batek, berba orrek erantzutea, ondo ulertzen ezebazan gauzetan, errukarria erechi yatan; baña, erlejiñoaren aurrezka dagonak min egiten deustalako, erantzupen orrek, amorru gogorra emon eustan, eta agiraka egin neutzan Asensicho'ri.

—Nire alabeak--erantzun eustan Errepail jaunak, guztiz aserre—ondo egiten dau ez ziñistitutea zuek ziñistuten dozuezan uskeriak.

— Errepail jauna, ¿uskeria uste dozu dala Jaungoikoa'gan ziñistutea?

— ¡Ze Jaungoiko ta ze kalabasa! Eztago Jaungoiko ez Santa Maria'rik, iñori charto ez egitia ta aldan guztian ondo egitialakorik. Au ezta izango erlejiñoa, baña, bai erabagi onbidetzua, ta berau da naiko ta geyegi.

— Erlejiñoa onbidetzua-da.

— Naiko-da onbidea, ta ezta bear erlejiñoa.

— Zuzen dago nire aita—esan eban alabeak.

— Zuk ez ziñistutea Jaungoikoa'gan, ezta miraria; baña Asensicho'k... ¡arritzen nau ta minduten nau!—esan neban.

— ¡Zer bada! ¿Uste izan dozue, alaba neureari irakatziko neutzazala emen ikasten diran zorginkeriak eta tentelkeriak? Parantzerez baleki, poztuko nintzake, ikasi dagizan buruz or daukadazan idazti guztiak; batez-bere Voltaire'nak; bada, nik oni jarraitzen deusat.

— Baña, Errepail jauna, ¿uste dozu zorriona dakartzazula mundu onetan zeure ala-

beari, beste munduko icharopen atsegingarriak kendu ezkeror?

—¡A zure besteko icharopena!

—¡Jesus! — esan eban Diego'k neska-choa'ri begiratuta.--¡Zure aitak uste dau guztia amaitzen dala illezkeror.

— Ta neuk-be oriše uste dot — erantzun eban Asensicho'k.

Onetan egozanean, entzun zan baseliza-ko ezkillak soñua, iragarten ebala, otoitzak asten zirala, ta Diego'k eta nik amaitu genduzan besteakaz geunkazan eztabadak, eta jatzi giñan agurtzea abestutera; bada, arratzalde atan, agurtzea abestu bear zan, danbolin eta chilibituak lagunduta.

— Bada ni — esan euskun Errepail'ek — noa aldicho baten, Voltaire irakurtera, neure *Ebanjelioa* dalako.

Guk ezkenkien nor zan Voltaire; baña, gogoratzen genduzan Ebanjelio arek irakartziko ebazan egiak.

Baselizara giñoazanean, urrunduten zan, alabearen gaizkatzea eskatzen eban emakumea, ta guztiz atsegintzu egoan Birjiñea'k lagunduko eutsala uste ebalako. Gelditu zan

eche-nagosiko sapallopean Asensicho'ri agur egiteko.

—¡Zer! ¿Makalik daukazu alabea?— itandu eutsan neskatoak.

—¡Ai, bai! Ain makal ze, sendagilleak esan deust Jaungoikoa'gandik bakarrik icharon dagidala gaizkatzea.

—Orduan, alaba barik geldituko zara, ni ama barik gelditu nintzan lez.

Asensicho'ren inpernutar uar lotsagaiztoko au, etzan naiko izan ama gaišo aren ziñiskerea bastertzeko; bada, icharopen be-teaz echeratu zan.

III

—¿Zer uste dozu Errepail'en buruera ta alabeari irakatzu eutsazanak, erlejiñoatzaz?

—¡Zer uste izango dot! Deungekerian eroango dabela zigorketea orrek zorigaizto-kuok. Jaungoikoa'gan ziñistuten eztabenak, mundu onetan edo bestean, garesti ordaindu bearko dau ziñisgetasun ori.

—Egia diñozu; bada, mundu au ichi-or-duko artzen doguz ziñiskintzearen bigunta-

sunak dakarskuzan atsegiñak. Ekaitzak es-
taltzen gaituzanean, nik eztaukat oñastarria-
ren bildurrik, bitarteko daukadan Birjiña
Deuna'ren izena aboan darabildalako, ta bere
laguntasuna ziñistuten dodalako.

Nire aide ta adizkideak Jaungoikoa'ren
egapera doazanean, nire arimea atsegintzen-
da, uste dodalako ikusten nabela ta entzuten
deustezala neure berbak; eta egunen baten
egazka juango nazala eurakana beti alkarre-
gaz izateko.

Jaungoikoa'k laguntzen deust alde guz-
tietan; ikusten dauz nire naibage ta alaiñasu-
nak, eta jakintzua, zuzustuna ta guztialda-
bena dalako, zuzentzen nau, egaperatzen
nau ta atsegintzen nau.

Au esan geinke ziñiskintzea daukagunok.
¡Ai au ezin esan dabenak!

Baña, jarraitu dagigun agertzen gatozan
edestia; bada, ezautzen dodaz bertako jazo-
erak, batzuk, neuk ikusiak diralako, ta bes-
teak, nastean diran notiñak, eurak agertu
deustezalako.

Asensicho zan baserriko neskatilla ga-
lantenetariko bat, eta guztiak naibagetu zi-

ran bere zoricharratzaz; bada, zorichar andia zan aifaren alegiña, alabeari ziñiskintzea (fedea) bastertzeko bere biotzetik.

Agustiña'k eta Diego'k, zoricharrerako bidean ikusteaz, ainbat geyako maitetzen eben.

Asensiño, Jauna Igokundea zan egunean, eldu nintzan Agustiña'ren echera, ta itandu neutsan oni bere semeatzaz.

—¿Nire semea?—erantzun eustan irribarez—baratzean dago Asensicho'gaz. Urten neban eurakanuntz eta ikusi nebazan berbetan alkarregaz egurzarea bitartean ebela. Guztiz maite nebazalako, neukan euren gogapenak jakiteko gogo betea.

Matz-orri artean, estalki ostean bezela eskutatuta nengoala, ikusten nebazan Diego ta Asensicho, ta entzuten nebazan euren berbak, eurak neu ikusten eninduela.

Entzusu ikusi ta entzun nebana.

Neskatoak eukan eskuan lora-chorta eder bat, orduanche batuak, eta chortearen erdian jarri eban kabeliña berarizko bat.

—¿Norentzat dira lora orrek?

—Neure ezkongechoarentzat.

—¿Egia ete-da?—itandu eban Diego'k guztiz itzaltzu.

—Bai, egia-da.

—Agur, bada—esan eban Diego'k, eta jarri zan sorbaldea Asensicho'gana ebala joateko tayuan.

—Ja, ja, ja, ¡zein tentela! ¡ziñistu dau! —esan eban Asensicho'k zoro bat bezela barrezka.

—¿Bada, norentzat daroazuz lorok?

—Aitarentzat; egin nai deusat opari au, neure eguna dalako.

—Egia, gaur Asensiño-da—esan eban Diego'k alaitzu.—Ta niri ¿zein opari emongo deustazu?

—Zuri aulako loracho bat.

Au esanta, Asensicho'k artu eban egur-zarean luzatuta egoan kalabaza baten lorea ta Diego'gana eskua luzatuta esan eutsan irribarrez:

Kalabaza lorea

Polliña benetan

Gizonai emoteko

Era batzuetan.

Diego'k artu eban kalabaza lorea, jaurti eban lurrera ta zapaldu eban amorruez, negargura begiak ebazala.

Neskatoak ez eban artu barrezka Diego'ren aserrea; atsekabeturik jarri zan, damututa aserre-aldia emon eutsalako.

—Ara, Diego, etzaite aserretu chanchetan izan da-ta—esan eutsan Asensicho'k negar egin gurarik.

—¿Ni aserretu origaitik? Ez oriše. Baukadaz nok emon lorak. Ikusiko dozuz, ze ederrak eroango dodazan arratzaldean in-chaurdiko dantzaketara.

—¡Bai! Zeure baratzekoak.

—Ez, Kataliña'ren lorategikoak.

—Ai, Diego, ez, eztot nai Kataliña'gandik ez bestegandik artu dagišuzan lorak—esan eban Asensicho'k, malkoak begietan ebazala.

Diego, itzaltzu egoan.

Neskatoak, lora-chortatik artu eban erdiko ederrena ta luzatu eban besoa, samur ta gozo esanaz:

—Artušu au ta parkatu dazu.

—Eztot nai—erantzun eban Diego'k, eta

eneutsan ondo erechi, gogorregi esan ebalako.

Orduan Asensicho'k eskuan eukazan lorak lez sututa, mozu eman eutsan eskiñiriko loreari, ta ipiñirik aringo Diego'ren eskuan, jarraitu eban echerutz.

Malladia igotera juala ikusi eban Diego. loreari mozu emonta gero, jakearen apaingarri ipinten.

Arratzalde atan, jai guztietan bezela, zarrrok, joan giñan inchaudira, gazteak dantzan ikustera, ta ikusi genduan, Diego'k, beste egunetan, aldizka, batean Asensicho'gaz ta bestean Kataliña'gaz dantzan egiten ebanak, Asensicho'gaz bakarrik egin ebala.

Diego'k polito ekian *gitarra* joten eta abestuten, ta gitarra joten egoanean neskatillak joten eben *panderoa*.

Arratzalde atan ekin eutsan gitarreari dantzaldi batzuetan eta ainbat bidar abesau eban abesti au.

Asentziño egunean
emon zeustan lorea
izan zan nire biotza
josi eban untzea.

Diego'k illuntzean lagundu eutsan Asensicho'ri, eche nagosiko aterarte, ta baselizea'ren ondotik igaro zanean, buruztu ta Kurutze-Santuaren... egin eban.

Asensicho'k ezeutsan irri egin Diego'ren egite Dontzua'ri.

¿Ete zan, erlejiñoa ta Asensicho'ren ari-mako gogapenak alkartu nairik ebiltzalako?

Bayetz uste dot, eta zuzen noala erakusteko, agertuko deutsudaz neska orren ari-mako eskutapenak, ber-berak geroago esan eustazanak.

Eztakit nok esan daben idazti baten, Jaungoikorik ezpalego, asmau egin biarko litzakela.

Diego'k maite eban Asensicho; baña, aserre-aldiak emoten jolastuten zan, maite doguzan umiai egiten deutsagun lez.

Bere semeari aserre-aldia emoten deutsan ama, bularra espanetatik kenduaz, artzeko gogo geyen daukanean, izutuko litzake baleki guztiz mingarria izaten dala umientzat egite gaizbageko ori.

Emastegeyari aserre-aldiak emoten jolastuten dan senargeya, lora bat eskiñita edo

berba atsegintzu bat esanda beste neskatilla bati, izutuko litzake, baleki, egite orrek eroan daben mingarria emastegeyaren biotzera.

Joteak egiten daben miña, toki sendoan edo samurrean, zeñetan artu dan, izan oida gogorra edo biguna.

Zuk, abesti zalea zaralako, gogoratuko dozu neurtitz bat, asten dana esaten:

Kataliña'k eldu eustan...

Udako gau baten, Diego jarri zan gitarra joten echeko ikustokian, eta Asensicho, eche-aurrean egoana, aserre ipintiarren, gau guztian abestu eban abesti aren asierea.

Errepail jauna Bilbo'ra joana zan, eta gaberdian echeratu zanean, neskatoa negarez idoro eban.

—¿Zer dozu alabea?—itandu eutsan.

—Aita—erantzun eban alabeak—ezeidazu itandu; bada, zuk ez inok mundu onetan ezin zuzendu izango dau.

—¿Zegaitik ez? Diruak guztia egiten dau.

—Baña, nire zoricharra ezin zuzendu izango dau.

—Diruak ezin badau, zeure aitaren maitetasunak alizango dau.

—Ezta orrek-be.

—¿Baña, zein geño da zuria, alaba neurea?

—Diego'k enabela maitetzen.

—¿Ziur zagoz orretan?

—Guztiz ziur.

Errepail jauna isildu zan.

—¿Eztozu ikusten eztagola mundu onetan sendagarririk ez atsegiñik nire zoricharrarentzat?

—Egia alabea; baña...

—Aita, ¿zein tamala da Jaungoiko'rik ez egotea, atsegiña eskatzeko, gizonai eskatzea alperrikoa danean!

—¿Egia, tamala-da!—erantzun eban Errepail'ek, arimearen barru-barrutik, damututa Jaungoikoa aldendu ebalako alabearen biotzetik.

IV

Kataliña'k merezi izan eban Diego'ren maitetasuna, biotzaren barruan gordeta isi-

Ilik' eukiarren, Diego maite ebalako; baña, Diego'k nai eban Asensicho, ta bein baño geyagotan entzun eutsan Kataliña'k abestuten:

¿Zelan nai dozu argi bakar bat
eroan gela bitara?

¿Eta nik zelan maitetu neikez
biotz bi erabatera?

Kataliña gañua, galanta ta arrokeri bakoa zan; ulertzen eban Diego'k adierazoten eban neurtitz orretan; baña, artzen eban eroa-pena bere zorichartasunean, askok egiten daben lez, alegiñak egin baga gizonen biotzak bereganatzeko; eta alan ta guzti-be, Kataliña'k berak nai ezta, aldi naibagetzauak emoten eutsazan Asensicho'ri.

Asensicho'k, ezin eban ikusi Kataliña, ta Diego jolastuten zan, Kataliña sarri aiatuaz bestia aserre ipinteko.

Baserriko Elizea'k eukan Deun Antonio elizmai baten, eta elizmai au lorakaz apaintzen eben neskatillak udabarria etorreanean. Larunbata'ko arratzalde baten, Asensicho'k ikusi eban Kataliña Elizara juala lora chorta

eder bategaz, ta jarraitu eban bere atzetik. Gerochuago Asensicho biurtu zan echerutz, guztiz itzaltzu, ta Diego'k aurkitu eban in-chaurdian.

—¿Nundik zatoz?--iñandu eutson Diego'k

—Elizatik.

—¿Noiztik ona ain kristiñau?

Asensicho išildu zan aldicho baten.

—Eztakit—erantzun eban gero.

Ta negarrez jarri zan.

—¿Zegaitik negarrok?

—Kataliña'k lora chorta bat Deun Antonio'ri eroan deutsalako.

—¿Ta ze ardura deutsu zuri origaitik?

—Ezkongeya emon dagion eroango eutsan.

—¿Ta ze ardura deutsu alan izanda-be?

—Deuna'ri eskatu deutsan ezkongeya zeu izango zara.

—Ta alan izanda-be ¿ze ardura deutsu zuri, Jaungoikoa'gan ziñistu ezik?

—Ara-ba... badezpada.

Badespada onek iragarri eutsan Diego'ri, ziñiskintza bakoak eztagozala sendo euren buruerakaz, ta biurtu leitekezala zi-

ñiskintzara; baña, Diego gaztea zan orain-diño ta ezebazan oso ulertzen zarrok argiro azaltzen doguzan ezkutapenak.

Zorionean Jaungoikoa dago ziñiskintzatik aldendu nai daben biotzen barruan, eta beti zerbait egiten bide onerako.

Arratzalde atan, eguzkia mendi-ostera sartzera juanean, eche-nagosiaren ate-aurretik, edarrea (ur-ontzia) buruan ebala igarozan Isabel, Kataliña'ren adiñeko neskatillea, ta deitu eban:

— Asensicho, ¿bazatoz iturrira?

Asensicho jachi zan aringo bere edarreaz, ta biak batera jarraitu eben gastañadiko iturrira.

Asensicho artega egoan Deun Antonio'tzaz; bada, Diego'k esanarren, neskatillak uste daben lez, Deun ori eztala arazotuten ezkontzagille asmuetan, biotzillez aurkitzen zan.

Isabel'ek, Asensicho'k bezela eukan ezkongeya.

Isabel'en ezkongeyari, Pepe deitzen eutsen, eta Diego'k Asensicho'ri eutsan gaña maitetasun ez eukiarren, Pepe'k ezaban egi-

ten Diego'k bezela esakuniak diñoana, au da: «ondo nai dotzunak negar erasoko deutsu».

—¿Abestuko dogu?--esan eban Isabel'ek.

—Eztot gogorik—erantzun eban Asensicho'k.

—¿Miñez zagoz?

—Bai nago.

—Abestuten daunak, mingarriak izutzen dauz.

—Baña, ez nire mingarriak diralakoak.

—¿Zeintzuk dira zureak?

—Diego'k enabela maite.

—¡Alde ortik guzurti ori!

—Ez, egia-da.

—Ona-ba, nik dakit egin bear dozuna ezkongeya zintzoa izateko.

—¿Zer egin bear dot?

—Nik otoitz egiten deusat Maitetasun Ederreko Ama'ri, Eliza'ra goiz ta arratsalde deitzen dabenean, eta Pepe'k guztiz maite nau.

—¡Orrek tentelkeriak dira!

—¡Tentelkeriak! Egişuz otoitzak nik bezela, ta Diego'k maite izango zaitu.

— Nik eztoz ziñistuten Jaungoiko ta Deu-
nen gauzarik.

— ¡Ken ortik judio ori!

— Oba izatea.

Isabel eta Asensicho iñildu ziran aldicho
baten.

— ¿Ta Pepe'k eta zuk eztozue eztabada-
rik izaten?

— Iñoz-bez. Igandietako dantzaketetan
eta *erromerietan*, eztau neugaz baño dan-
tzatzen. Goizean jagiten nazanean, idoroten
dot beti larrosa edo kabeliña eder bat berak
ekarriña. Gabean, lanetik datorrenean, ezta
echeratzen, gurera, neu ikustera etorri ba-
rik. Abestuten diarduenean, nire izena dara-
bil beti abestietan. Bilbo'ra doanean, beti
dakar zinta bat nire ulerako. Mendira doa-
nean, ezator iñoz kabeliña edo lora chorta
barik niretzat. Nik diñotana ta nik gogora-
tzen dodana, dira beretzat ondoen esana ta
gogoratze onena. Ni itzaltzu banago, bera-
be, betillunaz dago, ta ni alaitzu egonezkero,
bera-be neu bezela.

— ¡Ai zein zorionekoa zara Isabel—esan
eban Asensicho'k negarrez ondamuz.

— Bai, alan naz.

Onetan, jo eban Eliza'n illuntzeko otoitz-soñua, ta Isabel'ek irribarrezka Kurutze Santearen... eginta jarri zan otoitz egiten.

—¿Zein otoitz egiten dozu?— itandu eutsan Asensicho'k.

—Agur Maria, Maitetasun Ederreko Ama'ri; egiozu zuk-be ta ikusiko dozu.

—Egingo deusat, badezpada.

Asensicho jarri zan otoitz egiten; baña, aringo gelditu zan, esanaz:

—¡E! ¡Nik eztodaz nai ziñistu onek tentelkeriok!

—Zeuretzat izango-da charrago; bada, Diego'k etzaitu maite izango.

Isabel'ek jarraitu eban otoitz egiten, ta onetan egoan artean, poztasun andia agertzen zan bere arpegian, biotza Jaungoikoa'gaz berbetan baleuka lez, ta eskiñiten baleutzaz lez, lurreko ta zeruko zorion atsegintzuenak.

Asensicho, bitartean, isillik aurkitzen zan, burua okerturik eta arpegian ezagun ebala eukan naibagea; ta negartzu ta artega jarririk, esan eban:

—¡Zegaitik eztoz nik eukiko atsegingarri, besteak daukezan zorginkeri ta tentelkeriak, zorionean bizi-izateko!

V

Iñabel'ek, Asensicho'ren echeondotik al-
dendu zaneko, idoro eban Diego lanetik eto-
rrela.

—Entzun Diego —esan eutsan Iñabel'ek:
—Asensicho neugaz juan da iturrira, ta ber-
ba asko egin doguz zutzaz.

—¿Ta zer esan dozue?

—Geiztochoa zarala.

—¿Zegaitik?

—Asensicho'ri aserre-aldiak emoten deu-
tzazuzalako.

—Ondo nai dotzunak, negar erasoko
deutsu.

—Diego, Jaungoikua'gaitik, etzaite ibilli
chanchetan; bada, neska gañua naibagez
ilgo da onela jarraitzen badozu. Eztakizu
zenbat negar egin daben gaztañadian.

—¿Benetan?

— Bai, benetan.

— ¿Ta zegaitik?

— Eztozula maite uste dabelako.

— Eztau ondo egiten ori uste izateaz.

— Maite badozu, ¿zegaitik erakusten dozu eztozula maite?

— Jolastu nairik.

— Jaungoikoa'gaitik, Diego, ichi yozu jolasketa deunge orri; bada, zuek gizonok bazenkie gure biotzetan egiten daben zauria zuenetan ikararik-be erasoten eztaben jazoe-rak, errukituko zeintekeze gutzaz. ¿Eztozue gogoratzen, guretzat zoriontasun guztiak maitetasunian dagozala, ta zuentzat, gizonentzat, maitetasuna, eztala besterik, zoriontasun askotatik bat baño mundu onetan?

— Egia diñozu Isabel, ta poztuten naz itun ori agertu deustazulako—erantzun eban Diego'k itzaltzu, chanchetako berbak bastertuta.—Ziurtuten deusut Asensicho maite dodala, Pepe'k zu zaituzan gaña.

Isabel, irribarrez ta pozez jarri zan, azkeneko berbak entzun ebazanian, eta Diego'ri agur eginda jarraitu eban bere bidea, Pepe gogapenean ebala.

Gaba zan Diego echeratu zanean.

— Neure seme gañoa, nekatuta etorriko zara — esan eutzan amak.

— Aringo jaurtiko dodaz nekeok abesaldi bat egiñaz geure ikustokian.

— Ondo egingo dozu seme.

Abestu, ta ez egon negartzu,
abestutean biurtzen dira
biotzak alaitzu.

Zu abestuten zagozan artean, atzamarrak muštako dozuzan aparichoa ipintera noa.

Gaba guztiz ederra zan.

Illargi beteak, argitzen eban zeru oztiña,
Asensicho'ren begiak bezelako margoa ebana.

Larrosa ta kabeliñak sortuten ziran alde guztietan, Agustiña'ren baratzean bezela, Errepail jaunarenean-be, ta zugatzak egozan, batzuk alortez eta besteak loraz beterik.

Gabeko intza beteten zan baratzetatik artzen eban usain gozoz.

Diego jesarri zan Illargia'k argitzen eban ikustegiko sokondo baten, zugatz-orriak illargia estaltzen ezeben tokian.

Eche-nagosiko ikustokian, illunean, illargia'k joten ezebalako, Diego'k ikusi eban baltzune bat, eta uste eban Asensicho izango zala.

Artu eban gitarrea ta asi zan abestuten:

Asentziño egunean
emon zeustan lorea...

Ikusi eban baltzunea zirkin egiten.

Diego'k orduan, guztiz gozatzu abestu eban beste abesti au:

Bakaldun diran danak zugaitik
abuyatuko nituke;
bada, zu zara bakar-bakarrik
nire biotzaren jaube.

Ikustokiko baltzunea urten zar argitara, illargia'k argitzen eban tokira, ta Diego-be ara juan zan; bada, abestiak itzartu eben baltzunea, izan zan Asensicho izena eban larrosa ta lora chortea.

Diego ta Asensicho eldu ziran ezkongeyak izatera, adizkideak izatera elizen dan bezela, itaun eta erantzupen bage; alkarri maitetasuna agertu barik; berez sorturiko

maitetasunez; alan izan bear ebalako. Ezeutzen iñoz alkarri itandu: ¿maite nozu? Diego'ri echakan otu iñoz itaun ori egitia, Asensicho'k maite ebala uste ebalako, ta Asensicho etzan azartu itaun ori egiten, Diego'k egin ezeutzalako.

Asensicho, artega egoan, Diego'ri ¿maite nozu? itantzeko gogoaz.

¿Maite nozu? barik ¿zer da maitetasuna?

Ondo dakie ori maitetasuna ezautu dabena, esan leike jayo diran guztiak.

—Asensicho, ¿negarrez zagoz?

—Bai nago, Diego.

—¿Zegaitik negar egin dozu?

—Zezergaitik.

—¿Eztakiñu nik maite zaitudala?

—¿Maite nozu? ¿Maite nozu?

Neskatoak biñaka aitatuten eban ¿maite nozu?, aurrerago itaun ori egiteko ebazan gogoak beteteko.

Neu ta guraso maiteak baño

zaitut asko maiteago;

baña obena ezpalitzake

Birjiña Karmengo baño.

erantzun eban Diego'k, bere bularrean estututa neskearen burua.

— Seme neurea, goazan apaltzera — esan eban Agustiña'k, ikustokira agertuta.

— Banator ama — erantzun eban Diego'k.

— ¿Benetan Diego? ¿maite nozu? — itandu eban barriro Asensicho'k.

— Pepe'k Isabe! baño maiteago.

Ta jarraitu eban amagana.

Errepail jaunak, bitartean, Boltaire irakurten eban, eta ezeutsan jaramoten alabea-ri; bada, bere burueretan uste eban neskari echakela eragotzi bear gogo onean ibiltea.

Asensicho, negarrez, ez naibagez, pozez baño; joan zan ikustokirako dagon malladia zear, ta gelditu zan sapalloan; begiratu eban lenengo odaiertzera ta gero zerura, lurra gauza zikiña balitz lez, bere biotzeko gogapenetan.

Geñotuta ilten diran gizon eta emakume; legortuta jausten diran lorak; pizti satarri-dun lurrak; loitu ta legortzen diran ibai ta errekek; legortzen diran zugatzak; onek, bi-zi garan lekuan dagozan gauza guztiok, etzi-ran ezer, neska maitedunaren adimen alda-

korrerako; bada, zegaitik zan azaldu barik, juan nai eban leku andiagora, goragora, ederragora, adimenean bakarrik sorturikora, bere arimeaz alkarturik egoan gogapenera.

Isabel'ek bezela ziñistu izan baleu Jaungoikoa'gan, eta ikusi izan baleu Maitetasun Ederreko Ama, bitartekotasuna ipinten maitetasun garbietan, izein arrigarria, zein atsegin zerutar gozoa, Jaungoiko neurea, artuko eban bere arima maitedunak, begiratu eban argiz beteriko zeru oztiñera!

Neskeak ezaban ziñistuten Jaungoikoa'gan, eta orduan gogoratzen eban ze itzala dan, naibage larregian zein atsegin geyegian, arimeak ezin esan izatea: — ¡Jaungoiko neurea!

VI

Arratzalde baten, eguzkia estaltzera joanean, sapalloan egozan Errepail jauna ta Asensicho.

Errepail egoan *Las ruinas de Palmira* derichon idazti bat irakurten, eta Asensicho'k sapalloaren burdinsarean bularra ebala, be-

giratzen eban guztiz adikor, Bilbo'rako bide zabalera, norbait ikusteko icharopenez dagonak bezela.

Agustiña igaro zan sapallopetik edarrea buruan ebala.

— Arratzalde-on alaba — esan eutsan Asensicho'ri guztiz maite ebalako

— Arratzalde-on aña, ¿Iturrira zuaz?

— Bai, ur ezea ekartera; bada, gaur egin daben beroaz a gizajoa egarri izango da datorrenean.

— Belu dator.

— Laster agertuko da. ¿Artega zagoz icharoten?

— Bai, icharoten nago.

— Neu bezela.

Agustiña'k jarraitu eban bere bidean, poztuta, neskea bera lez artega, Diego'ri icharoten egoalako.

— Eztot ikusten ondo betaurre barik — esan eban Errepail jaunak, eta idaztia ichita, zutunduta, juan zan sapallora alabearen ondora.

— ¿*Ruinas* irakurten egon zara? — itandu eutsan Asensicho'k.



...Asensicho'k sapolloaren burdinsarean bularra ebala, begiratzen eban guttiz adikor, Bilbora bide zabalera, norbait ikusteko icharopenez dagonak bezela.

—Bai, ta enaz iñoz aspertzen idazti ori irakurtean.

—Nik-be len pozez irakurten neban baña, orain ez len beste.

—¿Zegaitik?

—¡Eztakit!

—Laster, zu poztuko zaituzana *Año virgineo* da, Diego tentelak, ama elizaleari irakurten deutsana.

—*Año virgineo* ez, baña, *El Genio del Cristianismo* ta *Los mártires*; irakurten dauzanak, nayago dodaz *Ruinas* baño.

—¿Ta noiztik ona eztozu nai *Ruinas*?

—Norbera ilten danean, guztia ilten dala gogoratzeak gogait erasoten deustanetik.

—¿Ta ze ardura dago gertaera origaitik?

—Zu ilten zaranean, bakarrik geldituko naz munduan.

—Bakarrik ez; milloi-erdi diru ichiko deutsudaz ta ori da lagun onena. Isabel, Kataliña ta beste umezurtz eta beartzuak ez-tauke olako lagunik.

—Bai, baña orrek, ama illaren, uste dabe zerutik amak ikusten dauzala; euroen berbak entzuten dauzala ta zainduak dirala; ta atse-

kabez dagozanean, deituten deutse amari ta onela atsegintzen dira.

— Tira, tira, alabea, etzaite izan tentela ta zorginkeriduna gure inguruan dabiltzanak bezela.

Berba onek etziran naiko Asensicho atsegintzeko; zerbait gogoratzen egoan Bilbo'ra-ko bide zabalari begira, ta ikusi eban mutil gazte bat aringo etorrela, jakea sorbaldan, chapel gorria atzerutz jausita, makilla polit bat idun ganean, eta besoak makillan kurutzeturik.

Diego izan zan.

Asensicho'ren itzaltasun eta gogapenak amaitu ziran Diego ikusi ebanean.

Diego, bere echera joan-orduko Errepail'ereñera juan zan.

Asensicho, aringo joan zan malladira Diego'gana; bada, uste eban ekarriko eutsala opari gozo edo zerbait, Isabel'i maiteak ekarten eutsan lez.

Ta Asensicho'ren icharopena etzan izan utsa: Diego'k ekarri eutsan idazti guztiz ederto apaindua, ta Asensicho'k, idaztia'ren

ganean irakurri eban *El alma desterrada*,
por Ana María.

El alma desterrada da kristiñau jakintzuak argitaratu daben irakurgetei ospetzuena.

An, argitasuna lenengoz jayo zan lurraldean, il zan neschutz batek, ichi ebazan atsekabez beterik bere ama ta lagunak.

Ama dontzuak, eskatu deutso Jaungoikoa'ri barrirastu eyela Lazaro obitiki atera eban miraria, ta neskutza biztu da, baña bere arimea guztiz itzal dago beti; bada, zeruan egon da, ta uste dau bastertuta dagola lurrean.

Au izan zan, labur-laburrean, Diego'k Asensicho'ren eskuetan ipiñi eban irakurgetyak ziñoana; bada, uste eban irakurgetei eder orrek daukan erlejiño usaña, goiz edo belu, elduko zala neskearen arimara.

Asensicho'k irakurgetei ori artu ebanean eukan alaitasuna, aringo amata zan, ikusi ebanean Diego betillunez etorrela.

—¿Zer dozu Diego?— itandu eutsan gogoz neskeak.

—Zure aitarentzat dakat idazki bat, eta zerbait albista charra dakar.

Sartu zan Diego idazkia Errepail jaunari emotera, ta irakurri ebanean, jesarri zan añen-urtika, Jaungoikoa ta Deun guztien aurrezka.

Errepail jaunak ziñistuten eban Jaungoikoa gan, añen-urtika bere aurrezka egoanean.

Zerbait, zerbait da.

Diego'k ekarri eban idazkiak ziñoan, Errepail'ek diru guztiak eukazan saleroslechea ondatu zala, ta geyenez, euneko bost geldituko zala arturen egozantzat.

Urrengo egunean, Errepail jauna joan zan Bilbo'ra, ta echeratu zan guztiz atsekabez, ondatu zala jakin ebalako.

Echeratu zaneko ogeratu zan eta bigarren egunean il zan, eta obiratu eben.

Illorduko eskatu eban abade jauna, autortu nai ebalako, ta Asensicho, abadea eskatzean arritu zalako, aitak esan eutsan:

—Alabea, ekanduten dana egin bear da.

Au autortu eutsan berbaz alabeari. ¡Nok daki zer autortu eutsan barruz Jaungoikoa'ri!

Autorle bat baño geyagori entzun deusat ziurtzen, autortzen diran guzurren ar-

tean dagola esatea, eztabela ziñistuten Jaungoikoa'gan, zintzotasunez ziñistuten daben batzuk.

Arrigarria bada onbidea guzurtutea, ize arrigarria, Jaungoikoa, izan bear da deungeria guzurtutea!

VII

Asensicho, ondiño, janzki baltzakaz jazten zan, aiña iltzalako.

Biotzean-be aiña eroyan; bada, begiak sarri eukazan malkoak eriozala, ta lengo matralla gorritzak, larrosa margokoak, zerbait oritu ziran.

Asensicho bakarrik aurkitzen zan echezar atan, illabete batzuk aurrerago, naiba-geak osatzeko, maite eban aiña ta ondo artzen eben otseiñak eukazan tokian.

Emakume beartzu bat eukan neskame, otseintasunean laguntasun bakarra; bada, ezin eban emon aloger asko diruak onatu ziran ezkerro.

Aiñak uste eban Asensicho aberatz eta

zorionean geldituko zala; baña, guztiz bear-
tzu gelditu zan.

Arei umezurtzai ziñiskintzeak emoten
eutsezan atsegin dontzuak-be, ezebazan
Asensicho'k: aĩtak irakatzí eutsazan ziñisge-
tasunak, sustar sakonak artu ebezan, eta
ziñiskintzearen argia noizbait eltzen bazan
arima aregana, laster pillotuten yakazan in-
guruan ezbayaren kerispe ta itzaltasunak.

Asensicho'k, zori charragoan egoanean,
ainbat geyago bear ebazan ziñiskintza zin-
tzoak.

Bere echeko gela baten egoan kucha bat
idartz beteta, ta gogo barik begiratzen eu-
tzan idartzitegi orri, ezebalako idoroten bio-
tzak eskatzen eutsana.

Bein baño geyagotan gogoratu yakan
idazti guztiak sutara jaurtitea; baña, ezeban
egin gogo ori; bada, arimeak bear ebazan
ziñiskintzak ez eukiarren, aĩfaren gomutaga-
rriak ziralako.

Neketu бага irakurten eban beste idazti
bat, ingostiak irakurtean atsegintzu egoten
zalako: eu zan, *El alma desterrada*.

¿Asensicho'k, ziñistuten ete eban Ana Maria'k azalduriko edesti bardinbagea?

Agustiña ta Diego'ri ezetz esaten eutzan, eta benetan zan; baña, berak igarri barik ziñistuten ebazan edesti orretan, atsegin dontzuak egozan zeru ta biztuteatiaz.

Ziñistuten eztan idaztiko gauzak, eztira iñoz gogoz irakurten.

Diego ta Asensicho, iñozko geyen maitezzen ziran.

Diego'k maitezzen eban Asensicho, bear-tzu ta itzaltzu ikusten ebalako, ta Asensicho'k maitezzen eban Diego, biotz onez lagunduko eutsala uste ebalako.

Diego'k nai eban alkartzea ainbat ariñen gaztetatiko lagunagaz; baña, etzan azartzen amari agertzen gogo ori.

Nik eztakit zelakoak izango diran mutillak España'ko beste lurraldietan, bada, emetik enaz urrundu Valladolid'era baño; an egin nebazan urte bi gaztetan, ikastechean ikasten, eta enintzan egon luzaroago aita iltzalako; bada, ikaspenak ichi bearrean aurkitzen nintzan echeratu ta amari laguntzeko; eztakit zelakoak izango diran baserriko mu-

tillak beste erkietan; baña, emen, Jaungoikua'ri eskerrak, ekandu garbiak daukaguz; bada, lotsatzea, ezta bakarrik neskutzena guztiena baño.

Asentziño aurreguna zan, eta Diego ta Agustiña bazkaltzen ziarduen.

—Seme ¿zer dozu, biotzillez zagoz ta eztozu ezer jaten?—iñandu eutsan Agustiña'k Diego'ri.—¿Miñez zagoz?

—Ez, ama.

—¿Aserre-aldia izan dozu Asensicho'gaz?

—Ez, andrea.

—Bada, zeozek zaukaz itzaltzu.

Diego iñildu zan.

—¿Zegaitik zagoz itzaltzu seme neurea?

Mutilla guztiz gorri jarri zan, eta erantzun eban:

—Ama, biar, lenengo aldiz bizi-izatian, igaroko dau Asensicho'k bakarrik bere eguna.

—Itzaltzu ta biotzillez egongo-da, umezurtza ta beartzua dalako; baña, bakarrik ezta egongo. Neuk ekarriko dot eguna geugaz igarotera, zeuk nai badozu.

Mutillak begiratu eutsan amari guztiz

pozez ta alaitzu, ta Agustiña'k aringo ulertu eban berba arek ondo egin eutsela semeari.

—Biar egingo deusut onago dan egite bat—esan eban Agustiña'k bere artean.

Bazkaldu ebenean, Diego biurtu zan goizean lanean egon zan tokira. Etorri zan zerbait gogoratzen betillunez, ta biurtu zan guztiz alaitzu; bada, Asensicho'k entzun ebazan abestiak ziñoela:

Asentziño egunean
emon zeustan lorea...

Arratzaldean, baserrian guztia alaitzu egoanean, Eliza'ko ezkilliak biaramoneko jaya iragarten egozalako, Asensicho jatsi zan betillunez baratzera.

Agustiña'k ikusi eban, eta jatsirik bera-be, jarri zan berbetan neskeagaz egursare artetik, eta esan eutsan:

—Alabea, gabean eskegi bear zaituguz.

Neskea irribarrez ta negar malkoak eriozala jarri zan.

Agustiña'k ikusi ebanean, aringo esan eutsan:

—Tira, tira, ez egin negarrik, Jeremias

dirudišu-ta. Biar janzki baltz ori kenduko dozu, aldi luzean erabilli dozu-ta: etorriko zara geugaz gosaltzera ta bazkaltzera; ta arratsaldean Diego'gaz dantzatuko zera in-chaurdian.

—¡Ai, aña! ¡Ni dantzatu!

—Bai, neuk dantzatu erasoko deutsuet zuri ta Diego'ri.

— Ezta errez.

—Neuk abestuko dot alaituko zaitiezan soñua. Esana, esanda dago; nai dogu, biar egon zaitezcan geugaz egun guztian.

—Eskerrik asko aña.

—Gorde eskerrak zeuk dakiñunarentzat, eta ez utsegin biar, icharongo deutsugu-ta.

—Eztot uts egingo—erantzun eban pozez Asensicho'k.

Biaramonean, Agustiña, Asensicho ta Diego, bazkaria amaitzen egozan Agustiña'ren ikustokian.

Asensicho-be alaitzu egoan.

Diego'k artu eban edontzi bat ardaoz beterik eta edan-orduko esan eban:

—Jaungoikoa'k batu gagizan sarri gaur bezela.

—Alan izan dedin—erantzun eban Agustiña'k—egin bear dogu alegiña alkarregaz batzeko; bada, Jaungoikoa'k diño: *lagundu dazu ta lagunduko deutsut*.

Asensicho'k eta Diego'k ezeben ulertu Agustiña'k adieraso nai ebana.

—¿Enozue ulertzen?— itandu eutsen Agustiña'k.

—Ez, andrea.

—Diñot, nai neukeala entzun igandean zuen lenengo deya, ezkontzeko.

Asensicho ta Diego ezin egon izan ziran deadar alaigarri bat egin barik, eta nai eben eskerrak agertu berba gozo batzukaz; baña, Agustiña'k ebagi eutsen berbea, esanaz: —*eskerrak Jaungoikoa'ri gaurko elikaturak emon deuskuzalako*; au zan beti janostian egiten eben otoitza.

Asensicho'k, negarrez otoitz egin eban. Negarrez otoitz egin eta ez ziñistu Jaungoikoa'gan ezin izan leiteke.

Otoitza amaitu ebenean, urreko inchaurdian entzun zan Isabel'en abots biguna, pandero soñuaz batera.

—¡Ia, ene semeak, dantzaldi bat egitera

oboan!—esan eutsen Agustiña'k, pozez tenteldurik egozan gazteai.

Diego, barrezka aurreratu zan Asensicho'gana, ta chapela kentzera joyala, neskatilleak erantzun eutsan irribarrez ta burua makurtuta.

—Jakiña da, onek izaten dirala neska-mutillak alkarregaz egiten dabezan ezaugarriak dantzara juateko.

—¿Eneban nik esan dantzari batek bezela dantzatuko zenduela?—esan eban Agustiña'k.

Ordu erdi geroago-be, Diego ta Asensicho'k, gogotzu ziarduen dantzan inchaurdian.

Ta arik ogetamargarren egunean ezkondu ziran Elizan.

VIII

Aberastasunak, berak bakarrik balekar zoriona, Asensicho zorionduna izango zan ezkondata bigarren urtean; bada, aítak diru guztiak eukazan echea, lengo goyetara jaso zan, eta ordaindu ebazan zor guztiak, eche

orretako artezkariak artu eban senitatal andi bategaz Asensicho ta Salzedo'tar Diego ez-konduta gerochoago; baña, Asensicho orain aberatsa izanarren eta Diego ta bera guztiz maite izanarren, zori charrak jarraitzen eutsan.

Asensicho'k eukan urtebeteko ume eder bat, echeko alaigarria; baña, gešo deungea eukan ume onek, eta ama errukarria etzan aldendu egun eta gau askotan umearen ondotik, beti zaintzen arduraz ta nekez.

Oraindiño ziñisgetasunaren sustar deungeak etziran oso aldendu Asensicho'ren biotzetik, naiña uste izan, umea daukan amaren maitetasun dontzuan, ezin legokela ziñisgetasunik.

Diego, Asensicho ta Agustiña egozan artega Bilbo'ko sendagille ospetzu bati icharoten; bada, deitu eutzen umea ikustera etorteko.

Sendagillea etzan agertu uste zan orduan, eta Asensicho urtuten egoan artegatasunez.

Sendagillea eldu zan azkenez, eta aztertut eban umea, ezer esan barik. Isiltasun au mingarriago zan ama gašuaarentzat.

—¿Gaizkatuko da neure biotzeko alabea? — itandu eutsan Asensicho'k. ¡Jaungoikoa'gaitik esaidazu egia; bada, ez baya deungeago da niretzat umearen eriotzea baño!

— Andrea — erantzun eban sendagilleak — Jaungoikoa'k bakarrik gaizkatuleike ume au. Asensicho jausi zan adimen bage iyaillean egoan umearen alboan.

Konorteratu zanean, Diego bakarrik egoan bere ondoan.

Ama errukarriak ipiñi eban belarria umearen ezpanetan, eta ikusirik arnasa artzen ebala:

—¡Diego—esan eban— zainduñu nire ari-mako umea!

Ta malladia aringo igarota eldu zan Eliza'ra. Belaunikotu zan Birjiña Atsegingarria'ren aurrean, eta guztiz neketurik esan eban gogotzu:

—¡Birjiña Santisimea! ¡Errukitu zaitenitaz! ¡Gaizkatusu nire sabeleko alabea! ¡Ta zeruratu bada ni zeure oñetara etorri nazan bitartean, eskatu yozu zeure Seme Don-tzuari, biztu daiteala Galilea'ko neskutza bezela!

Eliza'ko sokondo baten otoitz egiten egoan emakume bat; sutundu zan negarrez; baña, pozez ta naibagez. Juan zan besartetzen atsekabez egoan ama, umearen izena aitatuaz naibagea ibitzera.

Agustiña zan emakume ori; elizaratu zan Birjiña'ri eskatzera umearen gaizkatzea.

—¡Ama! — deitu eutsan Asensicho'k —
¡Ziñistuten dot Jaungoikoa'gan! ¡Ziñistuten dot Jaungoikoa'gan eta icharoten dot bere errukitasuna!

—Alabea; zuk eta guztiok icharoten dogu errukitasun ori — erantzun eban Agustiña'k negar malkoak eriozala.

Ta biak belaunbikotu ziran barrero otoitz egiteko.

—¿Ta umea gaizkatu zan? — itandu neutsan edesti au agertzen eustan agureari.

—Ara or daukazu — erantzun eustan eche nagosiaren aterutz besoa luzatuta. An agertu zan [andre gazte galant bat, zortzi urteko neskatocho, ule gorrizta ta aingeruak baizen ederra zan bat eskutik ekarrela.

—¿Ta andre ori bere ama da?

—Bai; ori da Asensicho; ori da Birji-

ñea'ren betiko Artezkaria; ori da baserri one-
an ziñiskintza geyen daukana; ori da zelai
onetako beartzu guztien ama, ta ori da lu-
li'an dagon emakume zoriontzuena.

Ama-alabak agur egin euskuen eta Base-
iza'n sartuta belaunbikotu ziran Birjiñea da-
gon eliz-mayaren aurrean.

IX

Eguzkia sartzera joan urriñeko mendi
ontorren ostean, eta nik artu neban neure
baserrira bidea.

Lenengo abotza ta biotza Jaungoikoa'ga-
na jaso nebazan lekuan, betiraunean eliz-in-
guruko zugatzen gerizpetan lo egozan gazte-
rako adizkidien irudia agertu zan nire begien
aurrean. Bein baño geyagotan, eguzki-sarre-
an artu neban echera bidea adizkide orre-
kaz, Atsegingarri'ko erromeriatik echera-
zean guztiok alaitzu, guztiok icharopen
gozoakaz, gogapen nekegarriak, artegatasu-
nak eta jayoterritik urriñean egiten diran
gogarte mingarriak bage.

Egin nebazan alegiñak, adimenetik aldentzeko gogapen gozo ta samin orrek, eta jarri nintzan gogoratzen agureak azaldu eustan edesti bigun, samur atsegintzua.

Nik eztakit ze atsegin, ze elizaletasun ta ze biotzil dontzua eukan nire gogoak illuntzean, zugatz orritzuen artean, illunean galdu nintzanean eta echera bidea-be galtzen zan lekuan.

Arazotuta ebillen nire adimena gogapen askogaz, ez entzuteko neure atzetik etorren amabi urte inguruko mutil baten zaratea, ariketa neugana eldu ta agur amultzua egin eustan artean.

Neuk neroyan bidea eroyan mutikoak-be, nire baserria ta berea ikusten ziran mendigane baterarte.

—Gaba izango da — esan neutzan — zu echeratu orduke.

—Bai jauna; gichienez ordubete lenago.

—¿Ta eztozu bildurrik gabaz bakarrik joateko zugatzarte illun orretan?

—Ez jauna; bada, noizbait esanezkero:

¡Jesus, Maria ta Jose
gizonak dakusan gauzak!

eztabe urteten izugarriak, eta eztau inok jaramoten.

—Zuk, ori esanaz uste dozu eztagola ardura eta zoaz baketzu *mikelete* biren laguntasuna bazeunka lez. ¿Ezta?

—Ta ondiño geyago; bada, Jaungoikoa lagun dala, ezin leike inok charrik, ta gizonak lagun dirala, bai.

—¡Jauna—esan neban biotzaren barru-barruan—mutiko onen ziñiskintzea, eukiñu beti bizirik bere ariman, zeru ta lurreko zoriongarria dalako.

Mutikoa ta ni giñoazan bidean zear, berbetan eta alaitzu.

Urreratu giñan mendi-ganera ta sartaldera begiratu nebanean, ikusi neban odai balts bat. Oñastu baten argia zan alde atatik, eta urrunean entzun zan turmon ots antzeko zaratea.

—Uste dot, gaur gabeen ekaitza eratuko dala—esan neutsan mutikoari, guztiz artega, bada, ekaitzetan, nire gorputza artega ta nekettu egoten da.

—Ziur, echeratu orduko arrapatuko nau.

—¿Ta etzaitue bildurtzen ekaitzak?

- Ez, jauna; guztia izango da bustitea.
- Edo oñastarriak puskatzea.
- Orrek enau bildurtzen.
- ¿Zegaitik?
- Bada, esanezkero:

Santa Barbara bedeinkatua,
ingi ta ur bedeinkatuz
zeruan idatzirikoa,

eztago oñastarria norberagana etorriko dan bildurrik.

Bigarrenez neukan ondamua mutikoaren ziñiskintzeatzaz, ta eskatu neutsan Jaungoikoa'ri emon daidala betiko ainbeste urtetan eta arimako zori charretan euki dodana.

Mutikuak, alaitzu abestuten ebalá artuban bere baserrira bidea, eta nik ikusi neban neure baserriko ezkil-dorrea.

Orduanche jo ebezan elizan illun-ezki-llak, an, leku atan, alperrik nire begi ibilkorrak billa ibilli ziran guztiak echeratu nintzanean, eta orain betirauneko lotan dagozanak.

Orduan belaunbikotu nintzan; otoitz egin neban; Jaungoikoa ta illak gomuta izan ne-

bazan, eta oñetan zabaltzen zan zelai edatzura ta urriñeko ichasora begiratu nebanean illunabarreko argi itzaltzuaz, irudi yatan ikusten nebazala zelai atan il ziran adizkideak eta ichasoan Jaungoikoa; batzuk gizonen eta besteak kristiñauen atsegingarri.

¡Jauna! ¡Zorigaiztokoa da *Cuentos de color de rosa*'ren egillea; baña, baketzu artuko dauz nekaldiak, irakurgeti onen irakurburua, bere biotzeko anotsa dan artean!

AZKENA

URIKOA

El Expósito izenaz Trueba'k erderaz idatzi zuan ipuiaren euskeralbena da ipui au. Bigarren saria irabazi zuan *Euskalerraren alde*'k 1914'n egindako batzaldian.

AGERLEAK

MARI-KRUZ

MARTIN

ISABEL

LIBÓRIO JAUNA

ANTON

MORROYA

Baseche bateko atartea edo ate-aurrea, Zamudio'ko zelayaren egoa-aldean, Bizkaya'n. Inchaurrez gatz andi batek daroa gerizpea atartera. Inchaurren oñean dago aulki luze bat. Echearen ate-ganean zurezko sapalloa ta mastiadar orritzuak apaingarri ta eguzkia estaltzeko. Zeláyaren erdian, solo orlegiak eta eche zuriak. Beste aldetik, lenengo, mendi tontorrak euren inguruetan soloak daukezan basecheagaz, ta azkenez, Jata mendiaren goibe andidun bizkarra. Sartaldean ichasoa, Santurtze ta Algorta'ren bitartetik ichasustai ostiñerarte agiri dana.



URIKOA

LENENGO AGERRALDIA

MARTIN bakarrik. Ogeitik ogetabi urte bitartean dabillen mutil gazte bat da; arizko galtza zuriak, chamarra oztiña ta chapel gorria jazten dauz. Ezkilleak joten diardue zelai-erdian ezkil-dorrea agiri dan lekuan.

MARTIN. ¡Mesa nagositik datoz! Egia diño Iñabelcho'k, moroen eta judegoen errietan, ezkillarik eztagon lekuetan, guztiz itzaltzuak izango dirala jaiegunak. Jorralla edo Orrilla'ko igandea; mendi orlegiak urriñean; ichaso oztiña zerua ta lurra alkartzen diran lekurarte; zelai loratzua beyetan eta zeru argitzua goyetan dagoz eskatzen, ezkillasofulariak abestu ta bedeinkatu dagizela agiri diran edertasunak. ¡Gaur zeru oztiña dago, Iñabelcho'ren begiak larkoa! Bizkaya'n zeru-janzki illuna izan oida; baña, oztiña jazteko gogoa yator Kanean, ¡alkondarea-be margo orretakoa daroa! Iñabel iturrira joan zan

ur eze billa, aifamak ur ezea idoro eyen mesa nagositik echeratzen zira-
nean, ama goizean kortara joan zan
bezela Iñabel'ek eta nik idoroteko esne
beroa lenengo mesatatik gentozanean.
¿Zegaitik ete-da neska ori ondiño ez
etortea? (Begiratzen zelairako aldatzera)
An dator Santi tentela lagun dabela...
¡Orrek eulitzarrorrek egiten dauz ale-
giñak Iñabelcho'k entzun dagizan bero-
rren durundiak! Ez; niri surzuloak za-
baltzen bayataz, Santi aldunduko da
Iñabel'gandik surra zaurituta.

BIGARREN AGERRALDIA

MARTIN eta ISABEL. Au agertu da edarrean buruan dabela ta
ataria zeartuta sartu da echera. Amaseirik amazortzi
urtera bitartean dabillen neskea da, margo zuri ta go-
rriztchoa, gona gorri laburra, gorputzean oyal lerro
zuri ta oztinduna, ta buruan margo askodun zapia, ule
horta gorritzen sustarretan polito lotuta.

ISABEL. ¡Agur, Martincho! Erdu edarreari es-
kua ezarten. (Sartu da echera)

MARTIN. Bada, enoa; ezti biurtzen dana... ¡Ba-
ña, neska gañoa aldatzean neketuta
dator! (Doa atera ta gelditzen da, Isabel
buruko sorkia jaurtita datorrela ikusi dabe-
nean)

IÑABEL. Eskerrak, Martin, esangiña zaralako.

MARTIN. Maiteago dozun otseña daukazu lagundu dagiñun.

IÑABEL. ¡Ja, ja! ¡Maiteago dodana! ¿Santi esan nai dozu?

MARTIN. Ta zegaitiak dodaz ori esateko.

IÑABEL. ¡Jesus, Martin, ezeidazu berba egin mutil oritzaz; bada, irakiten ipiñi deust odola ifurriñik aldatzerarte!

MARTIN. ¿Irakiten zegaitik ipiñi zaitu?

IÑABEL. Uskeriak esaten etorri dalako.

MARTIN. ¿Jakin leiteke zeintzuk diran uskeriok?

IÑABEL. ¡Zegaitik ez! Diño asko-asko maitetzen nabela, ta Jaungoikoa'gaitik maitetu dagidala bera-be, ta gaur arratsaldean etorriko dala bere aita nire gurasoai nire eskua eskatzera ezkondu gaitezan lenbailen.

MARTIN. (Guztiz aserre) ¡Amorratzen nau neure zoricharrak!

IÑABEL. ¡Martincho, Jaungoikoa'gaitik ez aserretu! ¿Ni zegaitik naz errudun Santi'k esan dauzan berbakaitik?

MARTIN. ¿Eneiteala aserretu diñazu, ta bere aita datortzu eskua eskatzera? Badator, zeure bayetzaz etorriko da.

IÑABEL. Eztago nire bayetzik, Martincho. Nik esan deusat, bizirik puskatzen bana-be-be, enazala beragaz ezkonduko.

- MARTIN. (Guztiz alaitzu) ¡O! ¡bedeinkatua izan bedi zure aboa!
- ISABEL. Gero ifandu daust, beste bat maite dotalako etedan.
- MARTIN. ¿Ta zer erantzun deutzazu?
- ISABEL. Guzurcho bat esateko gogoa neukan, egia esaten lotsa nintzalako; baña, enintzan azartu guzurra esaten; bada, urrengo autortu nintzanean, agiraka gogorrak egin lenengo, ta kredo asko otoitz egiteko esan eustan abade jaunak esan nebazan guzurrakaitik.
- MARTIN. ¿Ta zer erantzun zeuntzan Santi'ri esan eutsunian, bera ez maitezzea beste bat maite zendualako izango zala?
- ISABEL. Erantzun neban... ¡Ai lotsa naz esaten! Ta Santi'ri lotsatu bage esan neutsan.
- MARTIN. Baña, barritzu orrek, ¿zer esan zeuntzan?
- ISABEL. Bayetz erantzun neutzan.
- MARTIN. ¿Ta zer esan eban orduan?
- ISABEL. Jo eban lurra ostikoaz, esan eban oben ikaragarri bat, eta ifandu eustan ia zu zaran nire maitea.
- MARTIN. (Artega jakin nairik) ¿Ta ezetz esango zeuntzan?
- ISABEL. Baña, Martincho, ¿zegaitik esango neutsan guzurra?

- MARTIN. ¿Bada, mañtetzen nozu, Iñabel?
- IÑABEL. ¡Jesus! ¿Zegaitik eztot esango obena eztan guzur bat?
- MARTIN. ¿Bada, mañte nozu?
- IÑABEL. Bai, Martincho; zuk ni baño mañteago.
- MARTIN. Nik zu zañfudan baño mañteago ez, Iñabel; bada, nik guztiz mañtetzen zañtut.
- IÑABEL. Guztiz asko mañtetzen zañtut. Lengo egunean ifurritik nentorreanean, oarke-tu neban, ama ta Mari-Juana egozala berbetan gutzaz, errekan oyalak garbitzean, eta amak esan eutsan Mari-Juana'ri: «Orrek, nire gazte biok lez alkar mañte daben neba-arrebarik, eztago baserrian». Ta Mari-Juana'k erantzun eban: «Beste neba-arreba batzuk, ezin mañtetu leike alkar, neba-arrebak lez baño; baña, zure gazteok mañtetu leitekez alkarregaz neba-arrebak lez, ta ganera, beste gauza bat lez». ¿Badakizu Martincho zer esan nai izan daben Mari-Juana'k?
- MARTIN. ¡Bai beintzat!
- IÑABEL. Bai-ba, gizonok guztia dakizue. ¿Ta zer da esan nai izan dabena?
- MARTIN. Zu ta ni, mañtetuak izan geintezala ezkongeyak bezela; bada, gulako neba-arrebak, ezkondu leitekezala alkarregaz, ta beste erakoak ezin leitekezala.

- IŠABEL. (Pozez saltoka) ¡Ai ze gauza ona da gu-lako neba-arrebak izatea!
- MARTIN. (Motel) Ona ta charra Išabelcho, ¡niret-zat beintzat!
- IŠABEL. ¿Zer adierazo nai deustazu?
- MARTIN. Enazala ni, nai neukean lez, zugaz ez-kontzea merezi dodana, zuk nigaz egi-tea merezi dozun lez.
- IŠABEL. (Negar-gura) ¡Ai Jaungoiko neurea, ze berba itsuak diñoz Martincho'k!
- MARTIN. Ez, eztiñotaz Išabel Zu zara guraso ezautuak eta mañtetuak diranen alabea, ta ni naz guraso ta ugutzau ninduen abadea-be ezautzen eztiranena.
- IŠABEL. Ez, Martin, ez; zu zara Echebarria'tar Anton eta Agirre'tar Mari-Kruz'en semea, ni alabea nazan lez.
- MARTIN. Ori egia balitz lez mañtetzen nabe ta mañtetzen dodaz; baña, guztiak dakie, Anton eta Mari-Kruz'en lenengo semea iltzala jayota illabete batzuk ebazanean; Mari-Kruz'ek artu ebala azteko uriko ume bat, guraso ezezaunena; ume onek iru urte ebazanean jayo ziñala zu; Anton eta Mari-Kruz'ek artu ebela semetzat urikoa, ta uriko ori neu nazala
- IŠABEL. Egia da ori Martin; baña, baiña egia da Anton eta Mari-Kruz'ek maite zaiñtezala ta izan zaiñtezala ni bezela,

zeure aitama legezkoak balitzaz lez, ta il zan semea biztuta zeu baziña lez.

MARTIN. Egia, Iñabel; baña, ori olan izanarren, ¿nok daki gure guraso jatorri onekoak eta euren odola enda ezezaunakaz nastau bakoak, ni maite izanarren, nai izango badabe, ni, uriko semea, euren alaba bakarraz ezkontzea eskua eskatzen deutsedanean? ¡O! ¡nire zori charra! ¡Gizon ospetzu baten semea banitzake!

IÑABEL. (Negarrez) ¡Ai, Martin, ze gauza itzaltzuak diñozuz ta gogoratzen yatzuz! ¡Ta ori jazoko balitz, ni miñez ilgo nintzake!

MARTIN. Ta ni-be bai, Iñabel, ¡neure arimako arreba atsegingarri ederra!

IÑABEL. Jakin eikezu, Martin, eta ziur nago orretan, mundu onetan ezin egon leitekela arrebarik, nik zu maitezen zaitudan gaña nebea maifetzen dabenik.

MARTIN. ¿Zegaitik Iñabel?

IÑABEL. Uste dodalako, dakidana, gogoratzen yatana ta bizi-izate guztia, zeuri zor deutsudazala. Gurasoakganako eskerak eta maifetasuna beti zintzo dodazala, ikasbide onak irakatzu deusteazalako.

MARTIN. Geyegi diñozu Iñabelcho nire alde; geyegi zor deustazula.

- IŠABEL. Ez geyegi, Martin, ez Aztu eztaidan zor nayagotzuna, Jaungoikoa'k dakarztaz gomutara, zure izena esaten asi nintzanetik gaurrarteko jazoera guztiak. Azi nintzan guztiz makal saspí urte nebazanarte, ta ama gañcak sarri esan eroyan biotzillez: «;Jaungoikoa'ren aingerucho au, beti dago egalak zabalik dauzala, zerura nebachoaren ondora egazka joateko gertu.»
- MARTIN. Egia da, ori esaten ebala amak negar malkoak eriozala.
- IŠABEL. Amak, bere arazoak egiteko isten ninduen zugaz egun geyenean; zuk zaintzen ninduzun, jausten nintzanean jasote ninduzun, zu ziñan nire alaigarria; negarrez nengoanean legortzen zeustazan negar-malkoak, eta irakasten zeustan enekiena.
- MARTIN. ¿Zegaitik enebazan egingo orrek gauza guztiok, ni izanezkero indarra ta zu indargea?
- IŠABEL. Bada, olanche azi nintzan zure laguntasunez, ta zeu ziñan nire alaitasuna, atsegiña ta irakaslea. ¿Etzaitut maite izango beste edozein arrebak bere nebea maitezten daben baño sutzuago? Baña, berbetan, berbetan aztu dogu sukaldea; jatekoa atondu bear dot; bada, gurasoak aldatzean gora datoz.

Orain, Martincho, badakiñu Santi'ren aita etorriko dala gaur arratzaldean nire eskua eskatzera.

MARTIN. ¡Ai Iñabel, ze zauria egin deustazu albista orregaz; bada, gure gurasoak bayetzean badagoz ni ilgo naz!

IÑABEL. (Negar gura) ¡Ta ni-be bai!

MARTIN. Negar barik gogoratu dagigun zerbait gurasoak ezetzean egon daitezcan Santi'ren aitagaz.

IÑABEL. Onena da zeu aurreratutea Santi'ren aitari.

MARTIN. ¿Ta zelan Iñabelcho?

IÑABEL. ¡Olakorik! ¡Gizonok eztaizue ezer! Zeu aurreratu nire eskua eskatzera gurasoai, ta Albizarra'ri-be bai, bearbada.

MARTIN. Baña, enaz azartzen.

IÑABEL. Bizkaya'n egon zan *Korrejidore* jakitun batek esan eroyan «enaz azartzen» esaten daben Endoreak izaten dirala charrenak. Ta (negarrez) zu arelakoa bazara jazoko yat Santi'gaz ezkondu bearra.

MARTIN. (Negar gura) ¡Jaungoikoa'k eztayela nai izan! ¡*Duke* baten semea banitzake!

IÑABEL. (Aldatzera begira) ¡Or datoz aitamak eta jatekoa atontzera noa! (Sartu da echera.

MARTIN. Ta ni, zara bete bedar idientzat eba-tera. ¿Ta nilako sasikume bat, Bizka-

ya'n diñoen lez, azartuko da Isabel-cho'ren eskua eskatzen? ¡Au arloa...! ¡Banitzake Sebilla'ko gizon aberatse-naren semea! (Sartu da atarira ta urten da igitai ta zareaz, onen utsunea sorbaldan sartuta, ta estaldu da soloetara sartzeko dagon egur-zare ostean)

IRUGARREN AGERRALDIA

ANTON eta MARI-KRUZ. Anton'ek daroaz galtza ta yake pa-ñozkoak eta chapel oztiña, ta Mari-Kruz'ek, meriño baltzeko janzkia ta mantillea buru-ganean zerbait tolestuta. Berrogei urtez gorakoak dira.

- MARI-K. ¡Ai, Anton, ankak ezin dabe nigaz!
- ANTON. ¡Ai, Mari-Kruz, olako zerbait jazoten yake nireai-be! (Jesarri dira biyak inchaurren zugatzaren azpiko aulkian)
- MARI-K. Orrek gomutaratzen deusku Urizarr'erutz zear goazala.
- ANTON. Ta origaitik gogoratu bear dogu gazteak bear dan lekuan jartea.
- MARI-K. Zorionez, eztoqu burua neketu bearrik; gogoratu dogu bear dan guztia.
- ANTON. Egia, orain bear dana da gazteak azkortu daitezala asmo orretan.
- MARI-K. Nik uste dot, oraingo, ondo gogoratuta daukela asmo ori.
- ANTON. Olan uste dot nik-be; baña, Martin ain lotsakorra izanik, icharon naibadogu

bera etortea guri azaltzera, jesarri geintekenez neketu ezkaitezan. (Zalpurdi baten zaratea entzuten da) ¡Iñi, zalpurdi bat! ¡Ta bertatik jatsi da zaldun bat eta artu dau aldasbidea ona etorteko! ¿Liborio jauna, Bilbo'ko idazlaria ete da; bada, lengo egunetan, ori ibilli eida baserriarrai iñantzen guk daukagun ala ez, semetzat, uriko mutil bat, eta ondo gagozan ala ez?

MARI-K. ¡Ai, Jaungoiko neurea! Biotzak diñost gauza onik eztakarrela, ardura ezteutsan gauzetan sartzen dan orrek...

ANTON. Neuri-be arantza zorrotza sartu deust zaldun orrek dakarren ikerrak. ¡Ze tamala chakur geizto bat ez eukitea *eskribau* orri aldatzera urteteko! ¡Basseche bakar onetan ezin egon leiteke chakur barik olako jazoeretarako

MARI-K. Gizon orren bildur naz.

ANTON. Ichi neuri bakarrik berorregaz ta neu atonduko naz zezencho orregaz.

MARI-K. (Echean sartzen. Entzun, zaindu nasten bat ekarri eztaigun, bada, egiz, Euskelerriko abesti batek diño:

Eskribau ta sasiakaz
geldiro maite neurea,
eskribau eta sasiak
batera jayoak dira.

LAUGARREN AGERRALDIA

ANTON eta LIBORIO JAUNA. Liborio jauna da gizon gizen bat, zur-gane biribilduna ta berrogeta amaseirik irurogei urtera bitartekoa. Tabako autsa artzen dau zur-zuloetatik, naibagez edo atsegiñez artega dagonean. Agerraldi onetan, Mari-Kruz agertzen da noizik-beñean sapolloan entzuten.

- LIBORIO J. Egun on adizkide ona.
- ANTON. Baita zeuri-be, zalduna.
- LIBORIO J. ¿Zu zara, badezpada, Echebarria'tar Anton?
- ANTON. Echebarria'tar Anton naz, baña ez badezpadakoa.
- LIBORIO J. Gizona, etzaiñe izan goganberduna.
- ANTON. Diñotzut zalduna, beartzua izan-arren natorrela Jaungoikoak agintzen daben erako gurasoakandik eta enaz badezpadakoa.
- LIBORIO J. ¡Gizona, zuek baserritarrok, beti zarie pekudunak!
- ANTON. ¡Bada, baserrietara eltzen dira chori batzuk!...
- LIBORIO J. Ichi dagigun autu au, Anton adizkidea, ta guazan nire etorrereak dakarren arlora. ¿Uste dot osasunez egongo zariela sendi guztia?
- ANTON. Ondo gagoz guztiok, Jaungoikoa'ri eskerrak.

LIBORIO J. Tira, poztuten naz, bada, osasuna da onena. Nire mutiko bat egon da ija illean, eta ziñistu dazú bi bidar negar eraso deustala; lenengoan mingarriz ikusirik il bear ebala, ta bigarrenean atsegiñez galbidetik aldendu zanean.

ANTON. Arrituten naz, semea izanarren negar egin dozulako.

LIBORIO J. ¿Zegatik arritu, gizona?

ANTON. ¿Etzara *eskribaua*?

LIBORIO J. Bai naz; baña, orrek ¿zer dauko zer ikusi norbera negarkorra izateaz?

ANTON. ¡Eztakit nik Liborio jauna! *Eskribaua* negarkorra izatea... ezin izan leifekean gauza dala esan leifeke. Baña, tira, esaidazu zetan lagunduko deustugun emetik.

LIBORIO J. (Aulkian jesarten doala) Jesarri gaitezan emen aldicho baten Anton adizkidea; bada, berba batzuk egin bear doguz gauza baliokoatzaz.

ANTON. ¡Baliokoa! ¿Norentzat?

LIBORIO J. Geyen zeuretzat eta zeure sendiarentzat; bada, aurkiñuko zarie, uste izan eztozuen zorionez.

ANTON. ¿Zorionez? Ezta charto etorriko Liborio jauna, echean eukiarren asko balio daben gauzak.

LIBORIO J. ¿Zertzuk dira gauza orrek?

- ANTON. Mutil bat eta neska bat, urrezkoak balira baño geyago balio dabenak.
- LIBORIO J. Mutil ori, uste dot Martin izango dala, ta beroritzaz agertuko deutsut edesti bat, guztiz atsegintzua zuretzat.
- ANTON. Betor edesti ori; bada, guztien antza dauko iragarrean.
- LIBORIO J. Karlos'en lenengo gudan, Isabel'dar gudarozteko agintari gaztechoa, Madrid'en ospetua zan sendi bateko mutil orrek, mañetzen eban Bizkai'ko sendi onbidetzu bateko neskatillea; mañetasun onegaz iruzurtu eban eta jazo zan...
- ANTON. ¿Zer jazo zan gaizbide orregaz?
- LIBORIO J. Bada, deungekeri orrek ekarri eban eguzkialako mutiko bat.
- ANTON. Iltia merezi eban deunge orrek.
- LIBORIO J. Mutikoa jayo zanetik eroan zan Uriko-eche'ra. Amari esan yakan baserri batera daroela aztera; ta gurasoen mañetasuna sendatzen zanean artuko ebe-la, ta gudea amaitzen zanean ezkonduko zirala; baña, uste bageko albista batek agertu eutsan amari umea Uriko-eche'ra eroan zala, ta guztiz artega ta ikara jarririk albista orregaz, geñotu ta il zan.
- ANTON. Jaungoikoa'k zeruko atea zabalduko eutsan ama gañoari, ta *inpernukoa* iruzurtu ebanari.

- LIBORIO J. Iruzurlaria bizi da ondiño.
- ANTON. Esakuneak diño, deunge guztiak daukela zori ona.
- LIBORIO J. Amaitu zan gudea, ta esan dodan agintari gazteak, aztu ebazan ama ta semea; goratua izan zan gudarozteko nagosi jarri artean, eta ganera, eldu zan *Gobernu'ko* Lendakari ta Markes izatera; ta gaur da Madrid'ko jakintzuen artean aberatzenetarikoa; baiña Gobernu'ko gauzetan bitarteko indartzua.
- ANTON. Arrituta isten nozu Liborio jauna.
- LIBORIO J. ¿Zegaitik gizona?
- ANTON. Baserrietan atzeratuak gagozalako us-te izan dogu, gizon bat goratu ta ospetu-orduko, astertu bear dala bere biziizatea, burutik oñetara, ta onen gañako (atzazalaren ertza erakutsita) deungekeria agertzean, biraltzen dala kipulak jorratzera.
- LIBORIO J. Gizona ¡ze okerkeria!
- ANTON. ¡Okerkeria! ¿Zegaitik?
- LIBORIO J. ¡Bada, ona egongo litzake bakalderria gudaroztien eta gobernuaren buru bari-rik! Baña, guazan arira, geure marka-sa'ren edeztia jarraitzera. Zar, aberats, España'ko andi ta guztiz ospetua aurkitzen zanean, otu yakan ezeukala bere aberastasunaren ondorengo zuzer-

nekorik, eta gomutaratu yakan, bere aginduz Bizkaiko Uriko-eche'ra eroan zan mutilla.

ANTON. ¡Ordu onean sagar ezeak!

LIBORIO J. Ikusiko dozu, Anton, ondiño ordu onean izan zala. Markes jaunak, nire ezaupide ona eukan, Bizkaya'n bere ezagun askoren ondasun zaintzen dardazalako, ta orregaitik agindu eustan jakin dagidala nun dagon bere semea; orretarako emon eustazan bear ziran eskubideak eta dirua, mutilla idoroten baneban Madrid'era eroateko. Joan-etorri askogaz jakin dot markesa'ren semea, zuek semetzat artu zenduen urikoa dala, ta echean daukazuela. Au ta geyago astertuta dakit beartzuak zariela; mutillak guztiz maite zaituezala; zeuen alabea, uriko orregaz ezkontzeko ustea dozuela, alkar maitezten dabelako. Orrek barri guztiok biraldu deusadaz markesari, ta gainera, esan deusat, bere erantzupena artu-orduko, izan leikela semea Bilbon, neure echean egotea Madrid'era joateko abiapenak egiten. An ibilliko da bere jatorriari yagokazan lagun andiputzakaz ta ezkonduko da galantena ta aberatsa dan neska bategaz. (Mari-Kruz'ek entzun dau guztia sapallotik, eta

negarrez erakusten dau daukan atsekabe mingarria)

ANTON. (Guzur-alaiz) ¿Zer diñostazu Liborio jauna?

LIBORIO J. Entzun dozuna, Anton adizkidea. Tira, orain bear da, zuk, emasteak, alabeak eta Martin'ek ibitu dagizueta alaiñasun sutzua; bada, alaiñasun larregiak, atsekabe larregiak lez, eriotzea dakar.

ANTON. Naibageatzaz itune bat egin bear deustut Liborio jauna.

LIBORIO J. ¿Zein, Anton adizkidea?

ANTON. ¿Zeure joan-etorri guztiakaz, markesari erantzun bear bazeuntzan anakak luzetu bearko dauzala, bere ondasunen ondorengoa echeke gela apainduetan ikusi barik, etziñan naibagetuko?

LIBORIO J. Guztiz naibagetuko nintzan eta geñotuko nintzan albista ori markesari biraltzean.

ANTON. Biraldu yozu-ba, ogeratu zaite, deitu sendagilleari ta mingarrizko nekealdia artuñu.

LIBORIO J. ¿Zer adierazo nai deustazu Anton?

ANTON. Esan nai dot, Martin'ek aiña daukala, ta uste dodala senargeya-be bai, zuk ez iñok billatzeko premiña bage.

LIBORIO J. Aiña, ta aiña ona nazalako, ulertzen dot, Anton adiskidea, naibagetzua izango dala zuentzat mutilla istea; ba-

da, esan deuste guztiz egikorra dala, ta gogoratzen dot gogorra izango dozuela bere besoen laguntasun bage bizi-izatea.

ANTON. ¿Bere besoak baño ez? ¿Zuk Liborio jauna, eztozu iñoz euki biotzeko miñik?

LIBORIO J. Iñoz-bez, Jaungoikoa'ri eskerrak.

ANTON. Berezkoa da. Jayo zanetik itsua dan bat, etorten da emendik neurtitzak abestutera ta saltzera, ta esaten dau eztabela iñoz ezautu begietako miñik.

LIBORIO J. ¡Tira! Ichi daiguzan uskeriak eta guazan mutillaren autuetara. Ez uste izan, mutilla daroadanean esku utzakaz ichiko zaiñuedazala. Orretan markes jaunak emon deust eskubidea zueri emoteko neure erechian merezi dozuena, Anton adizkidea, ta ni enaz eskumotza.

ANTON. ¡Eskumotza *eskribaua!* Ez, Liborio jauna, ezin ziñistu neike gauza ori; bada, gau baten Bilbo'ko antzokian nengoala, gero eskribau biurtu zan koplakari batek egindako antzerkia ikusten, entzun neutzan agerlari bati ziñoala:

Eskribau zan nire aita
Almeria'ko urian,
ta ezaugarri eukazan
sei atz esku bakochean.

LIBORIO J. Ezantuten dot eskribau ori. Jakituna da; baña, orain diran erako eskribaucho bat da; bada, bastertu dauz anchiñako eskribauen berba asko, euren idazkUNETAN geyen ekanduak eta onenak ziranak. Ta esaten niñoyan lez, derichat onena izango dala, nik egin daiñuedala orain opari on bat markesaren izenean, eta gero emongo deutsuet artu bear dozuena mutillaren elikatua, janzki... eta ganetikoakaitik.

ANTON. Zuk egin aldeuzkusun opari onena da bakean istea; joan Bilbo'ra ta zaindu zeure osasuna, geñotu etzaitezan.

LIBORIO J. ¿Ze geño, gizona?

ANTON. Etorriko yatzu geñoa markesari agertu bear deutzazunean aldendu dayala daukan icharopena, zartzaroan berganatutea, gaztetan bastertu ta aztu ebana.

LIBORIO J. Ezin dot ziñistu, Anton adizkidea, echeko atea ichiko deutzazula (zintz egin dau tabako-autsa artu dabenean eta inchaug zugatzera begira jarri da bigarrenez zintz egiteko) barrura sartu nai daben zori onari.

Martin, zara bete bedarregaz sartu da echera, Liborio jauna zugatzera begira jarri danean zintz egiteko, ta Anton'ek bakarrik ikusi dau.

ANTON. Egia da sartzen dala, ta Jaungoikoa'k bedeinkatua izan bedi, guk bedeinkatzen dogun lez.

LIBORIO J. Poztuten naz, gizona, azkenez bide onera zatozalako. Orain, mutillaren orde, emongo deusuet idi-bustarri eder bat.

ANTON. (Aserre) Liborio jauna, ez aifatu niri jolaskeri orrek neure semeatzaz.

LIBORIO J. Anton, oraincherik ekandu bear zara Martin'i ez emoten izen ori.

ANTON. Martin neure semea da, zuk nai ezpadozu-be, ta markesak eroan nai izanarren, gauza bat bere alde daukalako, gauza ori lotzagarria da ta munduan egiazko zuzutza balego, gauza ori zigortua izango litzake, ta gizon ori agintari, markes, andiki ta diruduna izan bearrean, izango litzake...

(Mari-Kruz'ek, agerraldi guztian erakutsi dau senarraren berbak onetsi dauzala, ta Anton'i chaloak joteko gogoz, nekez egonda geidi)

LIBORIO J. (Aserrez bitarteko sartuta) ¡Anton, egiñu berba markesatzaz bear dan itzaltasunaz!

ANTON. Itzaltasunez berba egiten dot. ¿Bear yako erakutsi au baño itzaltasun geyago, gazte zanean emakume gazte obenge bat galdu ebanari, ta zartza-

roan, sendi beartzu ta onbidetzu bat naibagepean ipiñi nai dabenari, sendi onek, berak baño biotz onagoa ta egite obeak daukazalako?

LIBORIO J. ¡Anton, gogoratuñu garestia izan leitekeala zuretzat, berbeta ta itsukeri ori!

ANTON. Aldenduñuz zemayok, eurokaz eztozu ezer aurreratuko-ta. Bizkai'tarra naz lau aldietatik, eta badakiñu gudarozteko agintari ospetzu batek zer esaten eban...

LIBORIO J. Bai, *Kapitan Andiak*, esan eban erre-zago zala legoyak otzantzea Bizkai'tar-rak baño.

ANTON. Bada, ¿nok otzanduko nau ni, lau al-dietatik Bizkai'tarra izanezkero?

LIBORIO J. ¿Nok? Eskergetasunak eta geiztotasu-nak.

ANTON. Orrek ekanduok eztatoz emendik.

LIBORIO J. Orain ikusiko dozu datozen (Deika) ¡Martin! ¡Martin!

BOSKARREN AGERRALDIA TA AZKENA

GUZTIAK, eta ganera, MORROI BAT agertzen da bear dan orduan.

(Martin, Mari-Kruz ta Isabel'ek urteten dabe echetik alkarren atzean. Mari-Kruz ta Isabel datoz negarrez ta arriturik)

MARTIN. Agindu zalduna.

- LIBORIO J. Jakin eikezu zarala markes jakintzu ta dirudun baten semea...
- MARTIN. (Pozez arriturik) ¡Ni markes baten semea!
- LIBORIO J. Semetzat ezaututen zaituan markesena, ta bere onestasun eta ondasun guztien ondorengoa egiten zaitu.
- MARTIN. (Pozez zoratuta) ¡Birjina Santisime!... ¡Ni markes baten semea!... ¡Gora!... (Jaurti dau gorutz chapela eta saltoka dabil pozez) ¡Ama!... ¡Aia!... ¡Neure arimako Isabelcho! (Guztiak besartetu nai dauz; baña, geldi dago, ikusirik besteak betillunez itzaltzu dagozala, bera bezela pozez egon bearrean)
- LIBORIO J. (Anton'i, garaitzu antzean) Ikusten dozu, Anton adizkidea, mutilla poztu dabela markes izateak eta aitaren milloyak.
- ANTON. (Neketurik) ¡Ai, ikusten dot! (Aserre) ¡Eskerbageko!... (Errukiturik) ¡Ta nire Isabelcho gañoa!
- MORROYA. (Agertu da aringo, guztiz neketuta zelaya zear, ta gelditu da arriturik ikusi dauzanean baserritarrak negarrez ta Liborio jauna pozez) ¡Iñi! ¡Baserritarrak negarrez ta eskribaua pozez! ¿Zetan dira antzekoak eskribaua ta kipulea? Negar erasoten dabelako.
- LIBORIO J. (Morroyari) ¡Agur Peru! ¿Zer dakazu?

MORROYA. Idazki au dakat zeuretzat andreak emonda.

LIBORIO J. Ekazu idazki ori, ta esayozu zaltzañari, zalpurdia euki dayala gertu, ara noala-ta; ta icharoiñu, aurre-aldean joango zara-ta. (Morroyak, burua makurtuta agur egin eban, eta joan zan. Liborio jauna, asi zan idazkia irakurten) Jaunak, markesaren idazkia. Nire emasteak idazkazaleko burestunean igarri dau berea dala, ta aringo biraldu deust, orainche bear dodala uste izan dabelako. Entzunñue (irakurten). Zuk, semea ta gurasotzakoatzaz egin dozuzan azterketak jakin dodazanean, gogoratu yat, agindu deusudan lanean, negar asko egin erasoko deusazula sendi guztiari, ta bear bada, baita neure semeari be. Eztot nai emon dayozuezan alaifasuna ta eskerrak baño. Neure gaztetako zorakeri edo deungekeri bateg, bete nau damutasunez zartzaroan. Ez erabilli gogortasunik nire semeaz ez gurasotzat daukazanakaz; ezta bere bizi-izaterako, beretzat eta bere ari-mearentzat lagun izateko aukeratu daben ezkongeyarentzat-be. Madrid'en baserrian lez, dirudunen artean eta beartzuen artean lez, jakintzuen eta ezjakinen artean lez, andien eta chi-

kien artean lez, dagoz onak eta deungeak. Gaztetako deungekeriak damututa, ona nazala uste dodalako, nait dot onbidea jarraitu zartzaroan. Gauzak, uste dodan lez agertzen badira, egiñuz alegiñak nire semea legeratze-ko; bada, ori da niretzat atsegingarri ta biotzaren bakegarria; ta eskatu yozuez, semeari, bere gurasotzakoai ta bere bular-arreba biotzekoari, izan daitezala nire adizkide zintzoak, eta artu dayela ainbat anei ogerlekoko diru ingi bat, bizi diran echea edertzeko, datorren udan, guztiak ikustera ta besartetzera noanean, egon neitean markes baten echean bezela. (Guztiak biotzikara alaitzuz; baita Liborio jauna-be)

ANTON. (Martin'eri) ¡Ikusten dozu zure aita, markesa ta diruduna izanarren, ez tala zulako arrokeriduna ta eskerbagea!

MARTIN. ¡Eskerbagea ta arrokeriduna ni!

ANTON. ¿Zer da, bada, artoa ta eskerbagea izatea baño, zure alaitasun zoroa, jakin dozunean markes aberats baten semea ta ondorengoa zarala?

MARTIN. Orainche jakingo dozu zer izan dan eta dan nire alaitasun zoroa. (Anton eta Mari-Kruz'i diñotze eskabide antzera) ¡Aita! ¡Ama! ¡Emoidazue mundu onetan idoro neikean zori onena; au da, Iñsa-

belcho'gaz ezkontzea, Iñabel eta ni bizi ta il gaitezaz zeuekaz alkar maitezzen ikasi genduan lekuan!

MARI-K. ta IÑABEL. (Alaitasun sutzuz) ¡A!

ANTON. (Gutziz alaitzu) Ezkondu, seme neureak, eta Jaungoikoa'k *bedeinkatu* bedi zuen maitezazuna, guk bedeinkatzen dogun bezela. (Besartetzen dira samurtasunez guraso ta seme-alabak, eta au ikusirik Liborio jaunak, esku-zapiaz legortzen dauz negar maikoak)

LIBORIO J. (Bere buruaz berbetan) ¡Gero, esaten dabe *eskribauak* eztaukela iñoz biotzikararik! Nik eztakit negar egiten badot eskribaua nazalako ala aita nazalako; baña, egia da negarrez jarri nazala emen jazo dana ikusi dodanean. (Biotzikarea eskuta nairik) ¡Martin adiskidea, billatu barik idoro dozun aita ori bai dala, ona, aberatza ta markesa!

MARTIN. Diruduna ta markesa dalako ez; baña, ona dalako, gogoratuko dot eta maitezuko dot, neure aita onena balitz lez.

LIBORIO J. ¿Gogoratzen dozu zer egingo dozun zeuganatzen diranean aitaren markesizatea ta bere ondasun guztiak?

MARTIN. Dakidana da, eche onek eta inguratu ten daben solo ta zugaztiak enabela ikusiko emendik aldentzen, an bealdean dagon ezkil-dorrearen kerizpera

betiko atsedentzera noan artean. Baurkadaz, (Isabel, Mari-Kruz ta Anton besarteturik) ta naiko dodaz eurok, euzkelabestiak diñozanak:

Mendian solo ederra,
soloan eche ona,
echean ogi ta maite,
¡Jesus, au zoriona!

A Z K E N A





A
10.